

SAVONIA

OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
MATKAILU-, RAVITSEMIS- JA TALOUSALA

ALKOHOLIPOLITIIKKA JA RAVINTOLA-ALA

TEKIJÄ/T: Samu Turunen

Koulutusala Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	
Koulutusohjelma/Tutkinto-ohjelma Hotelli- ja ravintola-alan koulutusohjelma	
Työn tekijä(t) Samu Turunen	
Työn nimi Alkoholipolitiikka ja ravintola-ala	
Päiväys 6.12.2016	Sivumäärä/Liitteet 40/1
Ohjaaja(t) Markku Haapakoski	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t)	
Tiivistelmä <p>Suomalainen alkoholipolitiikka on käsitteenä varsin nuori ja alkoholiin on suhtauduttu Suomessa eri tavoin vuosikymmenestä riippuen. Pääsääntöisesti maamme alkoholipolitiikalle on kuitenkin ollut ominaista alkoholin tiukahko sääntely ja siihen liittyvät rajoitukset, jotka ovat luoneet paineita ravintola-alan yrittäjille ja jopa ongelmia Suomen ravintolaelinkeinon kehitykselle. Haasteista huolimatta suomalainen ravintolaelinkeino ei ole kuitenkaan hävinnyt, vaan kokenut muodonmuutoksen useita kertoja ja kehittynyt niiden myötä sellaiseksi, kuin sen tänä päivänä tunnemme.</p> <p>Tämä opinnäytetyö on tutkimuksellinen opinnäytetyö ja sen tavoitteena on tarkastella maamme alkoholipolitiikkaa sen alkuajoista nykypäivään ja selvittää, miten alkoholipoliittiset muutokset ovat vaikuttaneet pääasiassa ravintola-alaan kuluneen vuosisadan aikana sekä miten nykyinen alkoholilainsäädäntömme vaikuttaa ravintolaelinkeinomme toimintaan tänä päivänä.</p> <p>Opinnäytetyön alkuosa käsittelee Suomen alkoholipoliittista historiaa ja sen merkittävimpiä muutoksia eri ajanjaksoina. Tämän lisäksi selvitetään, miten nämä muutokset ovat vaikuttaneet suomalaisen ravintolakulttuurin kehitykseen menneinä vuosikymmeninä. Työn empiriaosa käsittelee nykypäivän alkoholilainsäädäntöä Suomessa sekä sen vaikutuksia ravintola-alaan ja sen sidosryhmiin. Alkoholipolitiikan vaikutuksia ravintolaelinkeinoon selvitetään asiantuntijahaastattelujen avulla, joista saatu informaation analysoidaan. Lopuksi analysoidun aineiston pohjalta tehdään johtopäätökset.</p>	
Avainsanat Alkoholipolitiikka, lainsäädäntö, ravintola-ala, historia, Alko	

Field of Study Tourism, Catering and Domestic Services			
Degree Programme Degree Programme in Hotel and Restaurant Management			
Author(s) Samu Turunen			
Title of Thesis Alcohol policy and catering business			
Date	6.12.2016	Pages/Appendices	40/1
Supervisor(s) Markku Haapakoski			
Client Organisation /Partners			
<p>Abstract</p> <p>As a concept, Finnish alcohol policy is relatively young and Finnish people have had difference in attitude towards alcohol as a substance over the last few decades. Finland's alcohol policy has mainly been rather strict throughout the history, which has put some pressure on our entrepreneurs working in the catering business, but it has also created problems for the development of the catering industry in our country. Despite these challenges, the Finnish catering industry hasn't disappeared. However, because of the challenges it has faced in the past, it has transformed many times over and has developed into the kind of business we know today.</p> <p>This thesis is an investigational thesis and its goal is to examine Finland's alcohol policy from its beginning till today, and to find out how the changes in the alcohol policy have affected mainly the catering business in the last century and how our present-day alcohol laws affect our catering industry this very day.</p> <p>The first part of this thesis addresses the history of Finnish alcohol policy and its most significant modifications in the different periods of time. In addition, we are going to find out what kinds of effects these changes have had on the development of the Finnish restaurant culture in the last few decades. The later part of the thesis addresses the Finnish alcohol laws of this day and their effect on the catering business and its stakeholders. The effects of today's alcohol policy on the Finnish catering industry will be clarified through the interviews of chosen professionals. The information gotten from these interviews is then analysed. In the end, through analyzing the materials, we can draw conclusions.</p>			
Keywords Alcohol policy, legislation, catering business, history, Alko			

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	5
2	ALKOHOLIPOLITIIKAN HISTORIA	6
2.1	Kieltolain aika 1919 - 1932	6
2.2	Väkijuomalain vuodet 1932 - 1939	8
2.3	Talvi- ja jatkosodan vuodet 1939 – 1944	13
2.4	1950 – luku: Olympialaisten merkitys	19
2.5	1960- ja 1970-luvut: Olutravintolakokeilu, kantaravintolat ja keskioluen vapautuminen	20
2.6	1980 – luku: Muutos Alkon toimintapolitiikassa: anniskeluoikeuksien vapaampi myöntäminen.....	23
2.7	1990- ja 2000-luvut: Suomen EU-jäsenyys ja uusi alkoholilaki	24
3	TUTKIMUSPROSESSI	26
3.1	Laadullinen tutkimus	26
3.2	Teemahaastattelu	26
3.3	Tutkimuksen toteuttaminen	28
3.3.1	Informantti 1: Alkoholitarkastaja	28
3.3.2	Informantti 2: Tukkuliikkeen edustaja	30
3.3.3	Informantti 3: Ravintoloitsija.....	33
3.4	Yhteenveto.....	35
3.5	Tutkimuksen luotettavuus (validiteetti ja reliabiliteetti)	37
4	POHDINTA.....	38
	LÄHTEET	40
	LIITE 1: TEEMAHAASTATTELUN RUNKO JA TARKENTAVAT KYSYMYKSET	41

1 JOHDANTO

Alkoholi on ollut jo pitkään kiinteä osa eri kulttuuripiirejä kautta maailman, voidaan puhua sadoista, ellei jopa tuhansista vuosista. Sen sijaan suomalainen alkoholipolitiikan on käsitteenä suhteellisen nuori – aivan kuten Suomen valtiokin. Alkoholilainsäädäntömme on lähtökohtaisesti tiukempi kuin monissa muissa maissa ja tämä näkyy muun muassa siten, että alkoholijuomien anniskelua, myyntiä ja mainontaa on rajoitettu koko valtiollisen olemassaolomme ajan suhteellisen voimakkaasti. Vastaavanlaisia rajoituksia löytyy myös muista pohjoismaista, joista suomalaiset päättäjät ovatkin ottaneet mallia laillistaessaan alkoholin kieltolain jälkeen vuonna 1932. Vuoteen 2016 mennessä monet näistä rajoituksista ovat joko helpottuneet tai poistuneet kokonaan, mutta varsinkin ravintola-alan piirissä toimivat ovat sitä mieltä, että elämme edelleen holhousyhteiskunnassa, josta on haittaa sekä kansalaisille että ravintolaelinkeinolle.

Tämä opinnäytetyö käsittelee Suomen alkoholipoliittisen historian tärkeimpiä ajanjaksoja sekä muutoksia, jotka ovat johtaneet siihen alkoholilainsäädännölliseen tilanteeseen jossa nykyään olemme. Lisäksi pohditaan tämän hetkisen alkoholipolitiikan hyviä puolia sekä ongelmakohtia pääasiassa ravintola-alan näkökulmasta, mutta myös yhteiskunnalliselta näkökannalta. Saadakseni tietoa nykyisestä alkoholipolitiikasta ja sen vaikutuksista ravintolaelinkeinon olen haastatellut kolmea eri ravintola-alalla tai siihen liittyvällä alalla työskentelevää henkilöä heidän ammattiosaamisensa sekä tämän osaamisen kautta muodostuneen henkilökohtaisen mielipiteen perusteella. Valitsin opinnäytetyöni aiheen siksi että se oli sekä ajankohtainen mutta myös omasta mielestäni mielenkiintoinen. Opinnäytetyötä tehdessäni kartutin omia tietojani maamme ravintola-alan ja alkoholipolitiikan historiasta sekä nykytilanteesta. Myös ymmärrykseni ravintolaelinkeinosta ja siihen liittyvistä ammattialoista kasvoi. Näin ollen pääsin opinnäytetyötä tehdessäni syventämään sekä omaa ammattitaitoani että oppimistani.

Opinnäytetyöni on rakenteeltaan tutkimuksellinen opinnäytetyö ja sen tutkimusmenetelmänä on käytetty laadullista tutkimusmenetelmää. Laadullisen tutkimusmenetelmän muotona työssäni on teemahaastattelu. Opinnäytetyöni teoreettinen viitekehys koostuu Suomen alkoholipolitiikan teoriasta. Työn käytännöllinen osuus muodostuu tekemistäni henkilöhaastatteluista ja niistä saadun informaation purkamisesta sekä analysoinnista. Lopuksi pohdin työn eri vaiheita ja niiden onnistumista sekä kehittymistäni tutkijana.

2 ALKOHOLIPOLITIIKAN HISTORIA

Suomen alkoholipolitiikka on kokenut monia muutoksia vuosikymmenten saatossa. Tässä luvussa on tarkoitus tarkastella suomalaisen alkoholipolitiikan historian eri vaiheita ja tärkeimpiä virstanpylväitä (lakimuutoksia) alkaen kieltolain voimaantulosta vuonna 1919 ja päättyen nykyhetkeen. Lisäksi tuodaan esiin tekijöitä, jotka vaikuttivat alkoholilain muutoksiin sekä suomalaisten alkoholiin suhtautumiseen kuluneina vuosikymmeninä. Opinnäytetyön tarkoituksena ei ole keskittyä täysin Suomen alkoholilainsäädännön historiaan, mutta ymmärtääksemme nykytilannetta meidän on ensin tiedettävä, mitkä menneiden vuosikymmenten tapahtumat ovat saaneet aikaiseksi lainsäädännöllisen tilanteen, jossa olemme tällä hetkellä.

Teoksessaan *”Alkon Historia”* (2007) Martti Häikiö käsittelee Alkon 75-vuotista olemassaoloa sekä tänä aikana tapahtuneita alkoholilain muutoksia. Kirjassaan hän jakaa Suomen alkoholipoliittisen historian neljään merkittävään aikakauteen. Myös Merja Sillanpää on käsitellyt aihetta omassa teoksessaan *”Säännöstelty huvi”* (2002), jossa hän kuvaa suomalaisen ravintolakulttuurin sekä alkoholipolitiikan muutoksia 1900-luvun aikana. Seuraavassa tulemme käsittelemään Suomen alkoholipoliittisen historian merkittävimpiä tapahtumia sekä sitä, miten ne ovat osaltaan vaikuttaneet Suomen alkoholilainsäädännön kehittymiseen sellaiseksi, kuin sen nykyään tunnemme.

2.1 Kieltolain aika 1919 - 1932

Kieltolaki astui voimaan Suomessa 1.6.1919. Kieltolaki kielsi yli 2 tilavuusprosenttia alkoholia sisältävien alkoholijuomien valmistuksen, myynnin ja anniskelun. Laki kielsi myös alkoholin tuonnin ja viennin, kuljetuksen ja varastoinnin muihin kuin lääkinällisiin, teknillisiin ja tieteellisiin tarkoituksiin. Poikkeus oli myös kirkko, joka sai käyttää alkoholipitoista kirkkoviiniä uskonnollisissa menoissa. Alkoholin valmistus ja maahantuonti oli Suomen valtion yksinoikeus ja niistä vastasi Valtion Alkoholiliike. (Häikiö 2007, 64; Turunen 2002, 79.)

Kieltolain noudattamisen valvonnasta vastasivat pääosin neljä eri tahoa. Näitä olivat Sosiaaliministeriön Raittiusosasto, poliisi, lääkintähallitus ja tullihallitus. Näistä muodostettu organisaatio oli rakenteeltaan kuitenkin hajanainen ja tämän vuoksi lain tehokas valvonta oli vaikeaa. Näin ollen kieltolain noudattamisen paikallisvalvonta jätettiin usein kuntien omien viranomaisten vastuulle. Tästä syystä kunnat perustivat omia sisäisiä raittiuslautakuntiaan. Kunnat nimittivät usein virkaan raittiudenvälvojiä (kutsuttiin kansan keskuudessa myös *”raittiuspoliiseiksi”*), jotka paikallisen maaherran luvalla pystyivät suorittamaan kotietsintöjä ja takavarikoimaan laittomia alkoholijuomia. Kotietsintöjä suoritettiin esimerkiksi jonkun nimettömänä tekemän ilmiannon perusteella. (Sillanpää 2002, 53.)

Kieltolaki loi voimaan astuessaan Suomeen paljon rikollisuutta. Laittoman alkoholin maahantuojat eli salakuljettajat sekä valmistajat eli kotipolttajat pyrkivät laittomien alkoholijuomien kaupalla saamaan siitä tulevan merkittävän taloudellisen hyödyn itselleen. Tunnetuin laittoman alkoholin maahantuojia oli Algot Niska, joka toi laivalla pirtua Suomeen Saksasta, Virosta sekä Ruotsista.

Huippuaikanaan Niskan alaisuudessa toimi vähintään satoja alaisia ja hänellä oli käytössään puolenkymmentä laivaa, joilla pirtua rahdattiin Suomen rannikolle tuhansia litroja yhdellä hakureissulla. Pirtua tuotiin maihin erityisesti ns. ”spriitorpedoilla”, joita hinattiin veneen perässä ja joista jo yksi saattoi sisältää jopa tuhat litraa spritiä. (Häikiö 2007, 64; Seppälä 2012, Kun kansa kiersi kieltolokia Maailman historia[verkkojulkaisu].)

Rikollisuuden kitkemiseksi kieltolakiin säädettiin rangaistuksia laittomien alkoholijuomien maahantuojille, myyjille, kuljettajille ja varastojille sekä niille henkilöille, jotka hankivat alkoholia laillisiin tarkoituksiin mutta sortuivat sen laittomaan myyntiin taloudellisen hyödyn toivossa. Alkoholien laittomasta valmistuksesta rapsahti ensimmäisellä kerralla vähintään 100:n markan sakko (34€ vuoden 2005 rahassa) ja toisen kerran kiinni jäädessään lainrikkoja sai vähintään kolme kuukautta ehdotonta vankeutta. Elokuussa 1919 sakkojen määrät korotettiin viisinkertaisiksi inflaation vuoksi. Myös vankilarangaistuksia korotettiin kolmanneksella. Vuonna 1922 lakia tiukennettiin entisestään siten, että julkisella paikalla juopuneena olemisesta tuli rangaistava teko. (Häikiö 2007, 64-65; Sillanpää 2002, 53.)

Kieltolaki tunnettiin kansan keskuudessa myös nimellä ”kiertolaki”, sillä kansalaiset kuluttivat alkoholipitoisia juomia myös kieltolain vuosina. Ihmiset muun muassa joivat pirtulla terästettyä teetä yleisesti Suomen ravintoloissa ja ravintoloiden sulkeuduttua jatkoivat juhlimista salakapakoissa. Salakapakoiden suosio selittyi sillä, että ne pystyivät tarjoamaan asiakkailleen valmiita juomasekoituksia, jolloin väkevää alkoholia ei tarvinnut juoda raakana. Laitonta viinaa myytiin myös leipään imeytettynä: yksi limppu saattoi vetää jopa litran väkevää alkoholipitoista nestettä sisäänsä. Kieltolain myötä laittomat, väkevät alkoholijuomat löysivät tiensä myös maaseudulle, missä alkoholi oli yhtäkkiä helpommin saatavilla täyskiellon aikana kuin ennen sitä. Pienelläkin paikkakunnalla saattoi olla jopa parikymmentä viinatrokaria, sillä laittoman paloviinan myynti tarjosi monelle hyvän lisätulonlähteen pienen palkan rinnalle. Väkevien alkoholijuomien käyttö ja salajuopottelu muuttivat kansan aikaisemmat juomatavat viltimmiksi kuin mihin oli totuttu. Ikävä kyllä tämä johti myös väkivaltarikosten määrän lisääntymiseen maaseudulla. Myös monet lääkärit saivat elantoonsa lisän reseptikaupalla määräämällä avokätisesti pirtureseptejä esimerkiksi yskään, sydämen tykytykseen, alkoholismiin ja niin edelleen. Myös apteekkarit hyötyivät kieltolaista, sillä apteekkeista kansalaiset kävivät ostamassa saamallaan resepteillä muun muassa pirtua, konjakkia, viskiä sekä muita väkeviä alkoholijuomia ja jopa viinejä. (Sillanpää 2002, 54-55; Turunen 2002, 81; Seppälä 2012, Kun kansa kiersi kieltolokia Maailman historia[verkkojulkaisu].)

Kaiken kaikkiaan kieltolaista oli tullut tehoton ja alkuperäistä tarkoitustaan palvelematon. Kun kansa ei voinut ostaa itselleen mietoja alkoholijuomia laillisia reittejä pitkin, se siirtyi ostamaan laitonta paloviinaa trokareilta sekä muilta pikkurikollisilta ja näin lisäsi kansalaistottelemattomuutta. Alkoholiiin liittyvä rikollisuus kääntyi kovaan kasvuun, koska kieltolaki oli luonut sille ihanteellisen elinympäristön. Laittoman alkoholin välityksen valvonta kiinnitti runsaasti poliisin resursseja ja näin muunlainenkin rikollisuus kuin viinan salakuljetus sai isomman jalansijan maassamme kieltolain aikana. Laitonta alkoholia takavarikoitiin vuosittain enemmän edellisiin nähden, kunnes vuonna 1930

takavarikoitu alkoholijuomien määrä ylitti miljoonan litran rajan. (Seppälä 2012, Kun kansa kiersi kieltolakia Maailman historia[verkkajulkaisu].)

Joulukuussa 1931 järjestettiin neuvoa antava kansanäänestys siitä, haluttiinko kieltolain jatkuvan. Osaa äänestyskseen otti noin 44% äänioikeutetuista. Tulos oli selvä: hieman yli 70% äänestäneistä halusi lakkauttaa kieltolain voimassaolon ja tuoda tilalle sallivamman alkoholipolitiikan suunnan. Suomen eduskunta hyväksyi uuden väkijuomalain vuoden 1932 tammikuussa äänin 120-45 ja se pantiin käytäntöön 5.4.1932, kun Valtion Alkoholiliike Ab avasi ovensa kansalle ympäri maata klo: 10.00. (Sillanpää 2002, 63; Seppälä 2012, Kun kansa kiersi kieltolakia Maailman historia[verkkajulkaisu].)

2.2 Väkijuomalain vuodet 1932 - 1939

Uusi väkijuomalaki astui voimaan valtakunnallisesti 5. huhtikuuta vuonna 1932. Lain mukaan kaikki ne aineet, jotka sisälsivät yli 2,25 tilavuusprosenttia alkoholia luokiteltiin väkijuomiksi. Monopolin alkoholituotteiden valmistukseen, maahantuontiin, vientiin ja kauppaan sai valtion omistama Oy Alkoholiliike Ab (tunnetaan myös nimellä Alko). Liike laitettiin pystyyn muutamassa kuukaudessa ja sen myymälät avasivat ovensa kansalle huhtikuun alussa. Myymälöitä perustettiin kaikkiin kaupunkeihin sekä yhteen kauppalaan Rovaniemelle. Ensimmäisenä päivänä ovensa avasi 48 myymälää eri puolilla Suomea ja vuoden lopussa pystyssä oli jo 81 myymälää ja niiden päälle vielä 13 olutmyymälää. Alko järjesti väkijuomien hankinnan kotimaasta ja ulkomailta ja rakensi niiden myyntiä varten myymäläverkoston. Yhtiössä kolme vuotta kerrallaan toimiva hallintoneuvosto hyväksyi ja antoi alkoholijuomien valmistusluvut yksityisille liikkeenharjoittajille määräajaksi, kuitenkin korkeintaan kolmeksi vuodeksi. Lisäksi se päätti vähittäismyynti- ja anniskelupaikkojen perustamisista, myynti- ja anniskeluhinnoista, anniskeluoikeuksien myöntämisestä yksityisille harjoittajille sekä siitä, miten anniskelu suoritettiin. Lain mukaan Alkolla oli yksinoikeus myös alkoholin myyntiin ravintoloissa eli anniskeluun, mutta päätettiin että alkoholin anniskelu delekoitiin Alkon valvomien ja säännöstelemien yksityisten ravintoloiden tehtäväksi. Ennen lain voimaantuloa maaliskuussa vuonna 1932 44 panimoa olivat hakeneet ja saaneet valmistusoikeudet väkeviin mallasjuomiin. (Sillanpää 2002, 64; Häikiö 2007, 84, 92-93; Turunen 2002, 115.)

Alko sai omia väkeviä alkoholivalmisteitaan liikkeidensä hyllyille jo muutaman kuukauden kuluttua laajamittaisen paloviinan valmistuksen sekä sen jalostamisen aloittamisen jälkeen. Tämä johtui siitä, että kotimaisten väkijuomien tuottaminen ja myynti tuli paljon kannattavammaksi kuin niiden ostaminen ulkomailta. Vuoden 1932 huhtikuussa kotimaisten väkevien alkoholijuomien osuus myynnistä oli vain noin kymmenen prosenttiin luokkaa, mutta niiden osuus kokonaisymyynnistä oli jo toukokuussa 50 prosenttia ja elokuussa 80 prosenttiin luokkaa. Kotimaisen väkijuoman myynnin nopea kasvu selittyi suomalaisen paloviinan tarjonnan nopeasta kasvusta markkinoilla. Alko keskitti heti alkuun itselleen paloviinan ja maustettujen paloviinoiden valmistamisen. Vuoden 1932 huhtikuussa Suomessa oli valmistettu vain vaivaiset 83 000 litraa paloviinaa, mutta jo toukokuussa valmistusmäärä oli kasvanut räjähdysmäisesti 490 000 litraan. Kesäkuussa määrä oli jo 668 000 litraa ja koko vuoden tuotantomäärä nousi 3,5 miljoonaan litraan. Alkon itsensä valmistamat kirikkaat

viinat myivät kaikista väkevästä juomista parhaiten heti alusta lähtien. Alkon Pöytäviina olikin sen ensimmäisen myytivuoden menestynein tuote. Saman vuoden elokuussa kauppoihin tulut Karhuviina taas oli tarkoitettu vastaiskuksi salakuljettajien maahan tuomalle sprille, sillä se oli halvempaa mutta myös väkeväämpää kuin muut vastaavat viinat (42 tilavuusprosenttia) ja se oli maustettu voimakkaasti. (Häikiö 2007, 95-96, 98.)

Paloviinaa valmistettiin useammassa paikassa koko Suomen alueella eri raaka-aineista. Näistä yksi sijaitsi Rajamäellä, jonka raaka-aineena käytettiin perunaa. Tavoitteena oli varmistaa perunan parempi menekki. Toinen valmistuspaikka perustettiin Ensoon ja kolmas Koskenkorvaan. Alkon hallintoneuvos salli väkiviinan valmistamisen yhteensä neljässä eri tehtaassa eri puolella Suomea sekä Mäntän ja Tainionkosken sulfittiväkiviinatehtaissa kuin myös hiivatehtaissa, tosin pieniä määriä. Raaka-aineina väkiviinan valmistuksessa käytettiin pääasiassa perunaa, mutta myös muita hiilihydraattipitoisia aineksia, kuten viljaa (erityisesti ohraa). Kotimaisia raaka-aineita suosittiin erityisesti siksi, että maan silloista hallitusta johtanut Maalaisliitto oli suostunut kieltolain kaatamiseen koska kotimaisille maataloustuotteille oli luvassa lisää menekkiä. Alkon hallintoneuvos oli myös päättänyt 7.3.1932, että *"yksityisille toimijoille voidaan antaa oikeus sellaisten liköörien valmistamiseen, joiden raaka-aineena käytetään kotimaisia marjoja ja joiden maasta vientiin on olemassa edellytyksiä"*. (Häikiö 2007, 98-99.)

Seuraavassa ensimmäiset suomalaiset alkoholijuomat sekä niiden valmistajat kauppaantuloaikakauden mukaan:

- Savon viina, Lignell & Piispanen (Huhtikuu 1932)
- Pöytäviina, Alko (Huhtikuu 1932)
- Fennia viina, Nääsin Spritehdas Oy (Toukokuu 1932)
- Kiialan viina, Kiialan Maanviljelys- ja Teollisuus Oy (Toukokuu 1932)
- Jaloviina, Viskiviina, Arrakkipunssi, Vinetto, Jouluhehku, Rajamäen akvaviitti, Alko (1932)
- Karhu-viina, Alko (Elokuu 1933-Joulukuu 1934)
- Vaakunaviina Alko (Helmikuu 1934)

(Häikiö 2007, 95.)

Sen sijaan Alko ei perustanut itse panimoita oluen valmistukseen, vaan se jätti oluen valmistuksen kokonaan yksityisten kotimaisten panimoiden harteille. Niitä oli kieltolain aikaan 82 kappaletta vuonna 1928. Ennen väkijuomalakia ne olivat valmistaneet pääsääntöisesti lähes alkoholittomia (alkoholia alle 2 tilavuusprosenttia) mallasjuomia, kivennäisvesiä ja virvoitusjuomia. Näistä kyseisistä pienpanimoista tuli niin sanottuja Alkon sopimusvalmistajia. Tämä samainen Alkon tapa toimia yhteistyössä panimoiden kanssa oli käytössä aina 1990-luvulle saakka. (Häikiö 2007, 99.)

Vaikka väkijuomalaki astuikin voimaan, maaseudulla olutta tai viinaa ei edelleenkään saanut myydä. Tämä johtui siitä ajatuksesta, että tietyt ihmisryhmät eivät vain olleet yksinkertaisesti kykeneviä omaan harkintaan ja näin ollen he eivät pystyisi kontrolloimaan omaa juomistaan. Näihin ryhmiin kuuluivat muunmuassa maaseudulla asuvat, työväestö sekä nuoriso. Uudessa alkoholilaissa haluttiin

säilyttää perinteikäs raittiin maaseudun periaate. Oluen ja muiden alkoholijuomien vähittäismyyntiä sai harjoittaa vain ja ainoastaan kaupungeissa sekä kauppaloissa. Maaseudun asukkaiden oli siis itse haettava alkoholipitoiset juomansa kaupungeista pitkienkin matkojen päästä. Alkoholiliikkeen edustajat myös toistuvasti ehdottivat keskivahvan II-oluen vapauttamista väkijuomalainsäädännön piiristä (ensimmäisen kerran vuonna 1933), sillä he halusivat sen tarjonnan helpottavan erityisesti maaseudulla. Tätä perusteltiin muunmuassa sillä, että vahvempaa III-olutta oli myyty vuoden 1933 kahdeksan ensimmäisen kuukauden aikana lähes viisi miljoonaa litraa, kun taas II-oluen myynti oli samassa ajassa vaatimattomat 8000 litraa. Näin haluttiin osaltaan edistää kansanraittiutta. Myös panimoteollisuuden eri toimijat olivat II-oluen vapauttamisen kannalla. Ne perustelivat kantaansa eduskunnalle osoittamassaan kirjeessä seuraavasti: *"Mallasjuomien vapaampi myyntikäytäntö olisi omiaan erikoisesti maaseudulla karkoittamaan salakuljetusspriin ja vähentämään kaikkia niitä kaameita tuhoja, joita se niin runsaassa määrässä aiheuttaa"*. Vuonna 1934 alensi kakkosoluen veroa 1,20 markkaan litralta. Tämä ei kuitenkaan tuottanut toivottua tulosta, sillä keskivahvan oluen kulutus ei kasvanut odotetunlaisesti. (Sillanpää 2002, 66; Turunen 2002, 116-118.)

Väkijuomalain myötä maahamme ei syntynyt vapaan viinan markkinoita, vaan alkoholipolitiikan tiukka säännöstely. Lain ensisijaisena tavoitteena oli tyrehdyttää kieltolaista ja sen luomasta viinantrokauksesta johtuva salakuljettajien taloudellinen hyötyminen. Muut tavoitteet olivat suomalaisten juomatottumusten siistiminen sekä verotulojen saaminen valtion kassaan. (Sillanpää 2002, 64-65.)

Alkon toimesta anniskeluravintolat joissa kansa asioi jaettiin I-, II- ja III-luokkaan sen mukaan, mikä väestönosa niissä asioi ja minkälaisen korvauksen ne perivät myymistään väkijuomista. I-luokan ravintolat saivat suurimmat anniskelukorvaukset, III-luokan ravintolat taas pienimmät. Tämä järjestelmä oli peräisin 1800-luvulta. I-luokan ravintoloihin luettiin maan tasokkaimmat hotelliravintolat, II-luokan ravintoloissa asioi pääasiassa keskiluokka ja III-luokan ravintolat oli tarkoitettu sosiaalisessa hierarkiassa alinpana oleville. Laissa ei tosin määritelty ehtoja, joita ravintoloiden tuli täyttää jotta ne voitiin luokitella eri hintaluokkiin. Hintaluokat vaikuttivat perustuvan alkoholihallinnon virkamiesten normeihin eivätkä lakeihin kuten olisi pitänyt olla. Alko myös jakoi ravintolat niissä anniskeltujen alkoholijuomien perusteella. Vuoden 1932 lopussa anniskeluoikeusluokituksessa oli peräti kuusi ryhmää, mutta vuonna 1935 määrä oli pienentynyt neljään luokitusluokkaan. (Sillanpää 2002, 65.)

Alkoholiliike arveli vuonna 1931, että jos kansan voisi totuuttaa mietojen alkoholijuomien nauttimiseen, se siirtyisi pois pirtun ja muiden väkevien alkoholijuomien käytöstä. Tästä ajatuksesta juontaen Alko loi uuden anniskeluravintolatyyppin nimellä olutravintola, jonka palvelut oli suunnattu lähinnä työväen luokan edustajille. Se lähti myös itse mukaan kansanravintolatoimintaan vuonna 1933, jolloin se avasi ensimmäisen oman kansanravintolansa Helsinkiin Siltasaarenkadulle. Niissä ei saanut tarjoilla mitään muita alkoholipitoisia juomia kuin olutta. Monet niin kutsutut ruokalot (paikat, joista kansa sai edullista ruokaa) muutettiin väkijuomalain myötä olutravintoloiksi. Osassa olutravintoloista olutta sai anniskella vain ja ainoastaan aterian kylkiäisenä. Se, minkä olutravintola saattoi laskea ateriaksi, vahdittiin tiukasti. Esimerkiksi keitettyä kananmunaa ei laskettu ateriaksi,

mutta puurolautasellinen olikin sitten toinen juttu. Jos olutravintola jakoi alkoholijuomia asiakkailleen liian pientä korvausta vastaan (eli liian pienien aterioiden ohessa), seurauksena oli huomautus Alkon toimikunnalta. (Sillanpää 2002, 68-70.)

Ravintoloiden toiminnan laillisuuden valvominen oli tehokasta, sillä kuntien alueilla toimivat väkijuomaliikkeiden tarkastajat joiden tehtävänä oli valvoa ravintoloiden toimintaa kuntien alueilla. Tehtäviinsä heidät nimitti paikallinen kunnanvaltuusto. Valtuustot saivat myös niin halutessaan asettaa virkaan kunnan sisäisiä raittiuslautakuntia, jotka myös osaltaan valvoivat ravintoloiden toimintaa sekä suuremmilla paikkakunnilla myös antoivat lausuntoja anotuista anniskeluluvista. Vuonna 1933 perustettiin Alkoholiliikkeen ja ravintoloitsijoiden edustajien toimesta Valvontatoimikunta, jonka tehtävä oli valvoa ja tarpeen vaatiessa tarkastaa pääkaupunkiseudulla sijaitsevia ravintoloita. Alkoholiliikkeen palveluksessa toimi myös niin sanottuja salaisia tarkastajia, joiden toiminta-alue kattoi koko Suomen maaperän. Myös poliisit saattoivat tehdä satunnaisia tarkastuksia ravintoloihin, varsinkin pienemmillä paikkakunnilla: tämä käytäntö juonsi juurensa kieltolain ajasta. Valvonnan taso tosin vaihteli paikkakunnittain, sillä joillekin paikkakunnille virkaan oli nimetty henkilöitä, joiden asuinpaikka saattoi olla hyvinkin kaukana toimikunnasta tai niin huonojen kulkuyhteyksien varrella, ettei kyseinen virkamies pystynyt hoitamaan tehtäväänsä kunnolla. Joissakin kunnissa paikallisilla päättäjillä oli omat sormensa ravintolabisneksessä, eivätkä he halunneet paikalle epämieluisia tarkastajia penkomaan asioitaan. (Sillanpää 2002, 66.)

Valvontatoimikunta havaitsi helsinkiläisravintoloissa seuraavia anniskelumääräyksiä rikkomuksia (kpl) vuosina 1933-1934:

- Oluen anniskelu ilman ruokaa ennen klo: 12:sta (38)
- Huono järjestys ja päihtyneitä ravintolassa (36)
- Whiskyn ja konjakin tarjoilusta annettuja määräyksiä rikottu (23)
- Anniskelu päihtyneille (13)
- Nautittu mukana tuotuja väkijuomia (12)
- Ynnä muut, kaikki yhteensä **(149)**

Toimenpiteet (kpl), joita rikkomuksista ehdotettiin rangaistuksiksi:

- Ravintolan asettaminen tarkkailun alaiseksi (55)
- Ankaruus varoitus (30)
- Anniskelu-oikeuksien peruuttaminen määräajaksi (14)
- Anniskeluajan rajoittaminen (3)
- Ynnä muut, kaikki yhteensä **(138)**

(Häikiö 2007, 105.)

Mikäli ravintola rikkoi Alkoholiliikkeen antamia anniskelumääräyksiä ja -ohjeita, luvassa saattoi olla kyseiselle ravintolalle kovia rangaistuksia. Yksi rangaistusmuoto oli anniskelu-oikeuksien poistaminen lakia rikkoneelta ravintolalta joko määräajaksi tai kokonaisuudessaan. Ravintolalle ei myöskään saatettu myöntää uusia anniskelu-oikeuksia seuraavan kauden alkaessa. Nämä tiukat säännökset saivat ravintoloitsijat noudattamaan väkijuomalakia yleensä mukisematta. Ravintoloiden asiakkaiden

kohdalla ongelma ei ollut sen sijaan yhtä mutkaton, sillä heihin ei voitu kohdistaa samalla tavalla tehokkaita sanktioita. Heihin oli iskostunut kieltolain vuosina ajatusmalli, jonka mukaan säännöksiä ei tarvinnut totella. Tätä ajattelutapaa oli ilmeisesti hankalaa lähteä muuttamaan. Vielä 1930-luvulla joillakin asiakkailta oli tapana salakuljettaa mukanaan esimerkiksi pirtua ravintoloiden sisäpuolelle, jolla he sitten terästivät ravintolasta saamiaan alkoholijuomia. (Sillanpää 2002, 66.)

1930-luvulla eduskunnassa käsiteltiin useita lakiehdotuksia, joiden tavoitteena oli tiukentaa väkijuomalakia entisestään. Lakiehdotusten takana olivat eduskunnassa istuvat raittiusmieliset kansanedustajat. Raittiusliikekin alkoi vaatimaan tiukempaa kontrollia sen aikaiseen alkoholipolitiikkaan etenkin 1930-luvun puolivälissä. Raittiusmieliset kansanedustajat alkoivat vaatia vuonna 1934 tanssin poistamista anniskeluravintoloista, sillä sen katsottiin lisäävän etenkin nuorten juopottelua sekä prostituutiota anniskeluravintoloissa. Tämä vaatimus menikin läpi vuonna 1935, kun eduskunta hyväksyi 120 äänellä lainmuutoksen, jonka mukaan tanssi oli kielletty kaikissa muissa paitsi I-luokan ravintoloissa. Näissä ei ajateltu syntyvän järjestyshäiriöitä, sillä pääsääntöisesti yläluokka asioi kyseisen luokan anniskeluravintoloissa – ajateltiin, että eiväthän rikkaat ja koulutetut voisi rikkoa lakia. Prostituutiota vastaan pyrittiin taistelemaan myöskin baarikielloilla, sillä Alkoholiliikkeen mukaan kyseisten ammatinharjoittajien katsottiin harjoittavan toimintaansa etenkin baareissa. Ilman Alkon suostumusta anniskeluravintoloihin ei saanut laittaa pystyyn baariosastoja, eikä niissä saanut olla korkeita baarijakkaroita. Baarikiellolla oli myös toinen tarkoitus: sen tehtävänä oli estää ravintoloiden asiakkaita saamasta nopeasti alkoholijuomia. Baarilupia ei myönnetty anniskeluravintoloille käytännössä ennen 1950-luvun alkua. (Sillanpää 2002, 67.)

Alkoholiliike alkoi 1930-luvun loppupuolella valvomaan kansanravintoloita aiempaa tehokkaammin. Syynä tähän olivat anniskeluvirheiden runsas määrä anniskeluravintoloissa sekä raittiusliikkeen ja raittiusmielisten kansanedustajien voimakas painostus. Alko ei muun muassa antanut yhtä helposti anniskeluoikeuksia työväestön työpaikkojen tai asuma-alueiden läheisyydessä sijaitseville kansanravintoloille. Raittiusliike oli aloittanut niin sanotun olutsodan 1930-luvun puolivälissä. Tämä johtui raittiusliikkeen ajatuksesta, että ehdoton raittius oli ainut oikea vaihtoehto eikä kohtuudesta alkoholin nauttimisessa voinut puhua. Olutta he pitivät kaikkein vaarallisinpana juomana kansalle juuri sen mietouden takia, sillä raittiuspiireissä arveltiin oluen nauttimisen johtavan väistämättä voimakkaan humalahakuiseseen juomiseen, johon etsittiin lisäpotkua pian vahvemmissa väkiviinoista. Tällä logiikalla alun alkaenkin raittiista ihmisistä tulisi väistämättä alkoholisteja, voidaankin varmaan puhua eräänlaisesta ”porttiteoriasta”. Raittiusmieliset kansanedustajat tekivätkin vuoden 1936 valtiopäivillä lakiesityksen, jolla haluttiin nostaa olutveroa entisestään. Kansanedustaja Väinö Voionmaa tekemässä lakiesityksessä todettiin: ”Oluen vaarallisuutta raittiuskannalta todistaa sekin, että Ruotsissa sitä saa ostaa ainoastaan lääkärin määräyksen perusteella”. Esitys kuitenkin hylättiin. 1930-luvun eduskunnasta löytyi kuitenkin paljon alkoholia sekä anniskelua vastustavia poliitikkoja, jotka osaltaan vaikuttivat Suomen alkoholipolitiikkaan sekä Alkon toimintaan. Tästä johtuen olutravintoloiden määrä väheni Suomessa huomattavasti 1930-luvun loppupuolelle tultaessa. Vuonna 1932 Suomessa oli ollut 301 olutravintolaa, mutta vuoteen 1939 mennessä niiden määrä oli vähentynyt lähes puolella 159 kappaleeseen. ”30-luvun ravintolapolitiikan seurauksena työväestön suosimat anniskelupaikat vähenivät”, esittivät herrat Klaus Mäkelä sekä Toivo Pöysä vuonna 1967

tekemässään johtopäätöksessä. He myös toteavat, että ”luokkavastakohtaisuudet ovat ilmeisesti vaikuttaneet siihen tapaan, jolla Alkoholiliike ja vallitseva mielipide suhtautui 30-luvun kansanravintoloihin, ja tämä on sävyttänyt myös olutkuppiloiden jälkimainetta”. (Sillanpää 2002, 70-71; Häikiö 2007, 106; Turunen 2002, 119.)

Raittiusmielisten vaatimukset eduskunnassa saivat myös aikaan myönnytyksiä, jotka vaikuttivat voimakkaasti kansanravintoloiden toimintaan. Kun raittiuden kannattajat vastustivat kansanravintoloita, he eivät ajatelleet eriarvoistavansa työväestöä muihin sosioekonomisiin luokkiin nähden. He olettivat, että anniskeluravintolat eivät voineet olla missään tapauksessa virkistäytymispaikkoja kansalle, vaan niissä ainoastaan edistettiin sen alkoholisoitumista ja näin ollen nimenomaan turmeltiin se köyhin kansanosa. Tätä ajattelutapaa muovasivat voimakkaasti myös työväenliikkeen omat ajatusmallit: raittiusliikkeen mielestä anniskeluravintolayrittäjät olivat ruotsinkielisiä alkoholikapitalisteja, joiden ainoa tarkoitus oli rikastua työväen juoppoudesta johtuvan kurjuuden kustannuksella. Ylempien yhteiskuntaluokkien anniskelupaikkoihin (I- ja II-luokan ravintoloihin) tai illanviettopaikkoihin näillä myönnytyksillä ei ollut kuitenkaan mitään vaikutusta. Ja taas niillä ihmisillä, joita nämä lain tiukennukset koskivat, ei ollut mahdollisuutta vaikuttaa niihin millään tavalla. (Sillanpää 2002, 71.)

Ravintoloitsijat alkoivat kokea voimakasta yhteenkuuluvuuden tunnetta 1930-luvun puolivälissä, sillä ne halusivat joukkovoimaa hyväksikäyttämällä suojautua viranomaisten kasvavalta painostukselta sekä vaikuttaa ravintola-alaan kohdistuviin päätöksiin. Tästä johtuen ne perustivat Suomen ravintoloitsijan liitto r.y:n vuonna 1935. Liito pyrki turvaamaan yrittäjien oikeuksia silloin, kun niiden intressit olivat ristiriidassa Alkon ja/tai lainsäätäjän kanssa. Ravintola-alan yrittäjät olivat erityisen katkeria siitä, että Alko suosi anniskelulupia myöntäessään osuusliikkeitä. Alkon itsensä ryhtyminen ravintoloitsijaksi ei myöskään saanut kovin hyvää vastaanottoa ravintolayrittäjien keskuudessa. Vaikka väkijuomalaki kosketti ravintoloita enemmän kuin muita aloja (paitsi pienpanimoita), ei vuoden 1938 alkoholikomiteassa ollut mukana yhtään ravintoloitsijaa. Tämä kertoo ravintola-alan yrittäjien huonosta arvostuksesta siihen aikaan. (Sillanpää 2002, 73.)

2.3 Talvi- ja jatkosodan vuodet 1939 – 1944

Sotien aika voidaan laskea alkaneen lokakuussa 1939, jolloin järjestettiin ylimääräisiksi harjoituksiksikin kutsuttu armeijan liikekannallepano. Varsinainen sota alkoi, kun Neuvostoliitto hyökkäsi Suomeen saman vuoden marraskuun lopulla. Talvisodan jälkeen oli lyhyt välirauhan aika, joka solmittiin vuoden 1940 maaliskuussa. Tällöin Suomi piti sotilaallisen valmiustilansa korkealla ja valmistautui samalla uuteen sotaan, joka käytäisiin kesällä vuonna 1941. Jatkosota käynnistyi vuoden 1941 kesäkuussa, kun Suomi hyökkäsi Neuvostoliittoon Saksan rinnalla. Tarkoituksena oli saada talvisodassa menetetyt maa-alueet takaisin ja niiden lisäksi vallattiin uusia alueita Itä-Karjalasta. Hyökkäysvaiheen jälkeen seurasi hiljaisempi asemasotavaihe, jonka katsotaan alkaneen joulukuun alussa vuonna 1941. (Häikiö 2007, 112.)

Suomen alkoholipolitiittisen historian kannalta vuosi 1941 oli merkittävä, sillä silloin alkoholin ja kansantalouden välisessä vuorovaikutuksessa tapahtui suuria muutoksia. Seuraavassa luettelossa on näistä muutama:

1. Alkoholijuomien tuotannon ja kulutuksen rakenteessa tapahtui suuri muutos, kun oluen kulutusta supistettiin, kotimaisiin maataloustuotteisiin perustuva väkiviinan valmistus lopetettiin ja siirryttiin kokonaan sulfiittisprihin.
2. Alkoholista saatujen verotulojen merkitys Suomen valtiontaloudelle nousi hyvin merkittävään asemaan.
3. Suomen kansantalouden ajaututtua säännöstelytalouteen aloitettiin alkoholijuomien ostajien yksilöllinen valvonta. Idea kyseisestä valvontajärjestelmästä oli ollut olemassa jo väkijuomalakia valmisteltaessa ja sitä ruvettiin toteuttamaan toden teolla talvisodan kynnyksellä. Kansalaisille jaettiin niin kutsutut viinakortit, joilla sai ostaa alkun myymälästä määrätyn verran alkoholijuomia per henkilö.

(Häikiö 2007, 116.)

Kuten edellä mainittiin, Suomi joutui talvisotaan vuoden 1939 loppupuolella, vain hetkeä ennen kuin se olisi saanut toimia olympiaisäntänä. Sodan vuoksi olympialaiset jouduttiin perumaan ja tähänastinen alkoholipolitiikan suunta oli uuden muutoksen edessä, sillä väkijuomalakiin ei oltu kirjattu toimintasuunnitelmaa sodan varalle. Sotatoimialueilla sekä reserviläisten kokoontumispaikkakunnilla anniskelu ja alkoholin vähittäismyynti olivat yleensä kiellettyjä. Käytännöt näiden osalta tosin vaihtelivat paikkakunnittain, sillä eri läänien maaherrat määräsivät toimialueilleen eri pituisia alkoholin myynnin ja anniskelun rajoituksia. Kiellon pituuteen vaikutti yleensä se, kuinka kukin maaherra suhtautui henkilökohtaisella tasolla alkoholiin päihteenä. Aukiolorajoitusten seurauksena Alkon myymälöistä suljettiin noin puolet ja anniskelupaikoista noin viidennes. Vuoden 1939 lokakuun loppuun mennessä Alkon myymälöistä oli suljettuna 50 neljälläkymmenellä eri paikkakunnalla ja 20 paikkakunnalla anniskelu oli kielletty kokonaan. Kun talvisota sitten alkoi saman vuoden marraskuun viimeisenä päivänä, maaherrat määräsivät uusia rajoituksia Alkon myymälöiden aukioloaikoihin. Ne muun muassa määräsivät, että suurimman osan Alkon myymälöistä (50-60 prosenttia) tuli olla suljettuina koko joulukuun ajan. Alkoholin myynti kiellettiin koko sodan ajaksi muun muassa Viipurin, Oulun sekä Lapin lääneissä. Kuopion läänin myymälät suljettiin, yhtä Kuopion kaupungissa sijaitsevaa lukuunottamatta. Myös muualla Savossa oli rajoituksia, sillä esimerkiksi Mikkelin läänin alkoholi- ja anniskeluliikkeet pysyivät kiinni seuraavan vuoden (1940) tammikuusta toukokuuhun. Myös muualla maassa oli havaittavissa huomattavia rajoituksia alkoholin vähittäismyyntiin ja anniskeluun. Valtioneuvosto antoi Alkolle lisää valtaa vuonna 1942 säätämällä asetuksen, jonka mukaan sen hallintoneuvosto sai itse päättää pidempiaikaisista alkoholinmyyntikielloista tai alkoholin vähittäismyyntin palauttamisesta tietyille niin halutessaan. Tästä johtuen alkoholimyymälät avattiinkin taas joillain paikkakunnilla vuonna 1942, vaikka ne olivatkin olleet suljettuina sotatilan vuoksi. Alkoholin myynti sallittiin jopa Viipurin läänissä jo seuraavana vuonna. (Sillanpää 2002, 78; Häikiö 2007, 112-113.)

Alko korotti toistuvasti alkoholijuomien hintoja sotavuosina. Tarkoituksena oli aluksi vain hillitä kansalaisten alkoholinkäyttöä. Kuitenkin vuonna 1942 hinnankorotuksista tuli vain tapa kerätä varoja sotaan käyvän Suomen valtion kirstuun. Tästä kertoo se, että vuonna 1943 17 prosenttia valtion kokonaistuloista koostui pelkästään alkoholiverotuloista. Alko avasikin suljettuina olleita myymälöitään sota-aikana todennäköisesti juuri valtion rahapulan vuoksi. (Sillanpää 2002, 79.) Alko ei valmistanut sota-aikana alkoholijuomia pelkästään anniskelutarkoituksessa sotilaille ja siviileille, vaan se valmisti sotien aikana myös Molotovin cocktaileina tunnettuja polttopulloja (nimetty silloisen Neuvostoliiton ulkoministeri Vjatseslav Molotovin mukaan). Kyseinen ase nousi maailmanmaineeseen jo talvisodan aikana. Pullojen sisältönä oli toisiinsa sekoitettua bensiiniä sekä pirtua. Pullojen kylkeen oli kiinnitetty häikäpönttöjen sytytystikut, jotka sytytettiin ennen pullon heittämistä kohteen päälle. Osuessaan lasinen pullo särkyi jolloin yhdistetty bensan ja sprin sekoitus levisi nopeasti ja roihahti liekkeihin. Pulloja käytettiin myös panssarintorjunnassa. Tällöin niillä pyrittiin osumaan panssarivaunujen ilmanottoluukkuihin, jolloin liekit imeytyivät suoraan vaunun moottoriin sytyttäen sen tuleen sisältä päin. Polttopullo osoittautui sekä hyvin tehokkaaksi että edulliseksi aseeksi ja pelkästään talvisodan aikana Alko valmisti niitä Rajamäen tehtaallaan 542 194 polttopulloa. Polttopullojen valmistus työllisti kaiken kaikkiaan 87 naista sekä 5 miestä. (Häikiö 2007, 114.)

Alkoholiliike alkoi sotien aikana toteuttaa mittavia uudistuksia alkoholijuomia ja ravintoloita koskevissa lainsäädöksissä. Tämä johtui siitä, että ennen sotavuosia sen päätöksiä vastustaneet eturyhmittymät eivät olleet enää samalla tavalla järjestäytyneitä kuin sota-aikana. Alko käytti tilaisuutta hyväkseen ja ajoikin läpi monia muutoksia alkoholilakiin ilman asiakkaiden tai ravintola-alan yrittäjien vastustusta. Esimerkiksi oluen suosio oli kasvanut tasaisesti 1940-luvun alussa, sillä se oli ollut yleensä edullisin tuote anniskeluravintolassa. Erityisesti se oli nostattanut suosiotaan nuorten ja naisten keskuudessa. Vuonna 1941 olutta sai enää leipäkortilla ja sen myynti laskikin äkisti ja huomattavasti. Vuoden 1942 loppupuolella II- ja III-luokan oluen valmistus lopetettiin kokonaan. Myöskään vahvaa olutta ei valmistettu tai myyty vuosina 1943-1948. Viralliseksi syyksi kerrottiin viljapula, mutta vielä painavampana motiivina olivat ilmeisesti raittiuspyrkimykset, sillä ykkösoluen valmistukseen ja myyntiin viljapula ei tuntunut vaikuttavan. Olutta pidettiin edelleen raittiuspiireissä alkoholismien alkujuomana. Alkon hallintoneuvosto päätti myös vuonna 1945, ettei se tulisi herättämään henkiin III-luokan kansanravintolatyyppejä, kun oluen valmistus ja anniskelu saataisiin jälleen käyntiin. Syynä kielteiseen päätökseen olivat ilmeisesti olutravintoloiden toiminnasta saadut huonot kokemukset (vuonna 1952 Suomessa enää 10 kansanravintolaa). Sodan varjolla Alko siis poisti ongelman, joka oli kiusannut sitä 1930-luvulta lähtien ja jonka vuoksi raittiusliike oli sitä jatkuvasti painostanut. Päätöksen seurauksena monet entiset olutravintolat jatkoivatkin toimintaansa alkoholittomina ruokapaikkoina, joita kahvila-ravintoloiksikin kutsutaan. (Sillanpää 2002, 79.)

Talvisodan aikana syntyi käytäntö, jonka avulla pyrittiin valvomaan yksilökohtaisia alkoholiostoja. Tämä käytäntö tunnettiin myös nimellä ostajaintarkkailu. Ostajaintarkkailu perustui väkijuomalakiin jossa todettiin, ettei puolustusvoimien miehistölle ja asevelvolliselle alipäällystölle saanut anniskella alkoholijuomia ilman ylempien upseerien myöntämiä lupatodistuksia. Kuitenkin sota-aikaan huomattava osa Suomen miehistä oli rintamalla puollustamassa maata, jolloin kaikkien sotilaiden

valvominen olisi ollut liian hankalaa. Tämän vuoksi puolustusvoimien päämaja määräsi 16.2.1940, että armeijan lomatodistusta vastaan sai sotilaille anniskella alkoholia. Käytäntö oli voimassa 4.5.1940 asti. Suomi alkoi valmistautua jatkosotaan keväällä 1941. Kun liikekannalle pano toteutettiin saman vuoden kesäkuun puolivälissä, oli Alkon toiminta jälleen kerran suuren muutoksen edessä. Kaikki sen vähittäismyymälät suljettiin ja myös alkoholijuomien anniskelua pyrittiin rajoittamaan voimakkaasti. Kun jatkosota alkoi kesäkuun lopulla, maan pohjois- ja itäosissa (Viipurin, Mikkelin, Kuopion, Oulun ja Lapin lääneissä) myymälät pysyivät suljettuina ja myös anniskelu oli kielletty suurimmassa osassa ravintoloita, tosin eräitä poikkeuksiakin oli. (Häikiö 2007, 114.)

Muita tehtyjä muutoksia olivat muun muassa anniskeluravintoloiden aukioloaikojen lyhentäminen sekä yksittäiselle asiakkaalle myytyjen alkoholijuomien lukumäärän pienentäminen. Sodan alettua voimaan astui myöskin yleinen tanssikielto, joka koski kaikkia anniskeluravintoloita niiden luokasta riippumatta. Aiemmin tanssikielto oli ollut voimassa vain toisen ja kolmannen hintaluokan ravintoloissa, mutta uuden kiellon myötä se laajeni koskemaan myös ensimmäisen luokan ravintoloita. Näin ollen Alko pääsi eroon tanssista, jonka ajateltiin anniskeluravintolaympäristössä lisäävän haureutta ja prostituutiota. Ravintoloiden aukioloaikoja pidennettiin seuraavan kerran vasta vuonna 1948, mutta ne joutuivat silti sulkemaan ovensa aiemmin kuin sotavuosia edeltäneellä 1930-luvulla. Samana vuonna kumottiin myös ravintolatanssikielto sisäasiain ministeriön toimesta, Alkon kiivaasta vastustuksesta huolimatta. Päätöksen taustalla vaikuttivat todennäköisesti asiakkaiden ja ravintoloitsijoiden kasvava painostus sekä näiden lisäksi edessä olevat Helsingin olympialaiset. Ennen olympialaisia katsottiin parhaaksi, että suomen kansa olisi totutettava sotavuosien jälkeen mannermaisiin huveihin. Alkon vastustuksen taustalla oli ajatus, että ravintoloista ei saisi muodostua huvittelupaikkoja vaan niiden tuli tarjoilla alkoholia ainoastaan ruoka-aikoina lounaan ja päivällisen yhteydessä. (Sillanpää 2002, 79.)

Sota-aikana Alkolla oli lähes täydellinen kontrolli ravintoloiden alkoholimyyntiin. Tämän lisäksi se valvoi niiden ruokamyyntiä. Alko päivitti vuonna 1943 anniskelukorvausjärjestelmäänsä siten, että kukin ravintola sai itselleen täydet anniskelukorvaukset vain, jos niiden kokonaisympäristöstä tietty osa muodostui asiakkaille tarjotusta ruoasta. Uuden järjestelmän myötä illalliskorteista ja edellistä tiukemmasta ateriapakosta tuli kiinteämpi osa ravintoloiden toimintaa. Vaikka Alkon ensisijainen tehtävä olikin valvoa ravintoloiden alkoholimyyntiä, uuden järjestelmän myötä se pystyi ohjailemaan ja valvomaan myös ravintoloiden ruokamyyntiä. Se myös supisti toiminnallaan ravintoloiden kokonaismäärää Suomessa huomattavasti, lyhensi niiden aukioloaikoja sekä sai poistettua niistä tanssin harjoittamisen (vaikkakin vain väliaikaisesti). Näistä syistä johtuen Alkon valta ravintoloihin sekä lisääntyi että vakiintui. Tämän aikakauden kehityksen myötä anniskeluravintoloiden oma päätösvalta supistui ja niistä tuli enemmänkin Alkon jakelupisteitä. (Sillanpää 2002, 80.)

Alkon aseman yhteiskunnassa oli vielä 1930-luvulla varsin epäselvä. Alkon rooli alkoi kuitenkin korostua sotavuosina, jolloin kriisiolojen vallitessa päätösvaltaa alkoholiasioihin siirrettiin yhä enemmän pois muilta viranomaisilta Alkolle itselleen. Näin alkoholilakiin liittyviä päätöksiä saatiin aikaan nopeammin ja tehokkaammin kuin aikaisemmin. Sotavuosina varsinkin elintarvikkeiden

säännöstelystä tuli suomalaisille normaalia arkipäivää ja näin ollen he todennäköisesti kokivat Alkon vain yhtenä säännöstelyviranomaisista, jonka tekemiin päätöksiin ei ollut vastaan hankaamista. Alkon aseman muutokseen yhteiskunnassa vaikuttivat osaltaan myös sen aikaisessa Suomessa vaikuttaneet taloudelliset tekijät. Alkon ei tarvinnut välittää kriisitilanteen aikana etujärjestöjen vaatimuksista tai arvostelusta, sillä sotaa käyvä valtio tarvitsi kipeästi alkoholin myynnistä saatavia verotuloja kulujensa kattamiseen. Alkosta muotoutui sotavuosina suomalaisen yhteiskunnan erottamaton osa ja itsenäinen vallankäyttöelin. Pohjoismaisessa alkoholipolitiikassa oli ennen toista maailmansotaa korostunut kunnallisen itsehallinnon ja päätöksenteon tärkeys, mutta tämä periaate rapautui Suomessa sotien myötä. Tämän vuoksi myös kunnallinen alkoholipolitiikka muuttui valtiolliseksi alkoholipolitiikan suuntaukseksi. (Sillanpää 2002, 80.)

Myös raittiusliike joutui tukalaan tilanteeseen sotien aikana, koska sillä ei ollut valmista toimintasuunnitelmaa sotatilan varalle. Pian talvisodan alkamisen jälkeen raittiusjärjestöt alkoivat vaatimaan Suomeen maankattavaa sodanaikaista kieltolakia. Tätä se perusteli muun muassa sillä, että laittoman viinan salakuljettaminen Suomeen olisi sodan takia ollut mahdotonta toteuttaa. Tämä ajatus ei kuitenkaan saanut vastakaikua eduskunnassa. Alkoholista saadut verotulot olivat yksinkertaisesti liian tärkeitä sodan köyhdyttämälle valtiolle, eikä sillä ollut varaa romuttaa sille itselleen tärkeää rahasampoa. Eduskunnassa raittiusmielisten kansanedustajien tekemiä lakiehdotuksia ei enää otettu samalla tavalla vakavasti kuin 1930-luvulla, joten ne eivät enää muodostaneet varteenotettavaa uhkaa Alkon toiminnalle. Alkoholipoliittisissa kysymyksissä valta olikin siirtynyt 1940-luvulle tultaessa raittiusliikkeeltä Alkolle. Sotavuosien jälkeen raittiusliike oli kriisin keskellä. 1930-luvulla se oli vielä kookas kansainliike, mutta sotien jälkeen siitä oli muodostunut pienikokoinen ääriyhmittymä joka ei ollut pystynyt mukautumaan aikakauden muutoksiin. 1940-luvulla eläneet ihmiset eivät enää ottaneet kuuleviin korviinsa liikkeen pelottelua massa-alkoholismista ja 1800-luvulta peräisin olevaa raittiusvalistusta. Myös raittiusliikkeen sisällä toimivat nuoret vaativat kovaan ääneen liikkeen sanoman uudistamista ja muokkaamista nykyaikaisemmaksi. Raittiusliike ei kuitenkaan kadonnut kokonaan. Vaikka liikkeen jäsenmäärä olikin 1940-luvulla vain jotain henkilöitä, raittius aatteena eli voimakkaana vielä huomattavassa osassa suomalaisten mieliä ja he pystyivät omalla toiminnallaan vaikuttamaan päätöksentekoon alkoholipolitiikan suhteen. (Sillanpää 2002, 80-81.)

Sota-aikana elintarvikkeiden jatkuva säännöstely ja niukkuus olivat jatkuvasti läsnä suomalaisen yhteiskunnan arjessa. Tämä vaikutti luonnollisesti myös ravintoloiden toimintaan. Vastuu elintarvikkeiden sekä kulutustavaroiden tasapuolisesta jakamisesta oli vuonna 1939 perustetulla kansanhuoltoministeriöllä. Sen valtaa lisättiin vielä lisää vuoden 1941 toukokuussa tehdyllä niin sanotulla valtalalla. Sotatilaan perustuva laki antoi ministeriölle laajat valtuudet maanpuolustukselle sekä väestölle tärkeiden tavaroiden hankkimiseen ja jakamiseen, vallitsevien hintojen säännöstelyyn sekä yksityisen omaisuuden takavarikoimiseen. Kansanhuoltoministeriö perusti paikallisella tasolla toimivia kansanhuoltolautakuntia. Niiden tehtävänä oli huolehtia muun muassa ostokorttien jakamisesta väestölle. Säännöstelyn aikakautena ravintolatoiminnan katsottiin olevan yllellisyyttä ja sen asema elinkeinona huononi. Säännöstelyn piiriin eivät kuuluneet ainoastaan elintarvikkeet vaan myös muun muassa lämmin vesi, kankaat, pesuaineet ja sähkövalot. Syyskuusta 1941 lähtien

kansanhuoltoministeriö puuttui myös ravintoloissa tarjoiltavien ruoka-annosten laatuun ja hinnoitteluun. Se jakoi ravintolat kahdeksaan hintaryhmään niiden tason mukaan. Tämä närkästytti ravintoloitsijoita ja ne valittivatkin jatkuvasti siitä, etteivät ne saaneet tarjota enää niin laadukasta ja hintavaa ruokaa asiakkailleen kuin ne olisivat halunneet. Ravintoloitsijoiden keskuudessa kansanhuoltoministeriön määräyksiä kutsuttiinkin pilkallisesti nimellä ”kansanhuollon keittokirja”. (Sillanpää 2002, 83.)

Säännöstelyn aikana niin sanottu elintarvikkeiden musta pörssi yleistyi ja useimmat ravintolat käyttivät yhtenäisen hyväkseen sen palveluja silloin, kun ne halusivat listoilleen parempaa pöytään pantavaa. Laittomasta elintarvikekaupasta tulikin sotavuosina luonnollinen osa ravintoloiden toimintaa. Säännöstely toi mukanaan niitä, jotka halusivat sitä rikkoa ja näin ollen hyötyä uudesta tavasta tehdä ylimääräistä rahaa – aivan samalla lailla kuin kieltolain aikaan. Voidaankin puhua niin sanotuista ”elintarviketrokareista”. Monet suomalaiset eivät oikeastaan edes paheksuneet laitonta elintarvikekauppaa, vaan pitivät sitä hyväksyttävänä toimintana sotatilan vuoksi. Rikostilastot kasvoivat sotavuosina säännöstelyrikkomusten osalta etenkin maaseudulla ja naisia päätyi yhä enemmän ja enemmän rikostilastoihin. Pääasiallisesti ravintolatoiminnasta saadut voitot tulivat pulavuosien aikaan laittomista elintarvikkeista. Näistä halutuin oli liha, jonka saatavuutta oli rajoitettu säännöstelyn vuoksi rajusti. Laittomasta elintarvikekaupasta saadut voitot olivat huomattavia sekä tavaran toimittajien että ravintoloiden osalta, sillä kysyntää ylitti tarjonnan ja asiakkaat olivat valmiita maksamaan aiempaa suurempia summia parempilaatuisesta ruoasta. Ravintolalla joka harjoitti virallisen toimintansa rinnalla laitonta elintarvikekauppaa oli olemassa kaksi kirjanpitoa – toinen laillista ja toinen pimeää kauppaa varten. Ravintoloiden henkilökunta muuttui sääntelyn aikakautena myös tavallista epärehellisemmäksi. Tarjoilijat kirjoittivat muun muassa vääriä laskuja asiakkailleen. Ravintoloissa harjoitettiin myös laitonta tupakkakauppaa ja tästä saadut voitot jäivät yleensä työntekijöiden taskuihin. Elintarvikkeiden mustan pörssin kukoistus ei sinällään ihmetytä, sillä ravintoloilla oli säännöstelyn vuoksi niukat lailliset raaka-ainevarannot käytettävinaan ja näin ollen ”laillisen” ruoan taso laski huomattavasti ravintoloissa kautta maan. Sotavuosina ravintolat tarjoilivat asiakkailleen lähinnä perunasta, juureksista ja riistasta koostuvia ruoka-annoksia. Raaka-aineiden niukkuuden johdosta myös salametsästäjistä tuli tärkeitä alihankkijoita ravintoloille ja yhä useamman suomalaisen sivuelinkeino pula-aikana. (Sillanpää 2002, 82.)

Säännöstely ei kuitenkaan loppunut sotavuosiin, vaan se oli piikkinä yhteiskunnan lihassa vielä muutaman vuoden sotien päättymisen jälkeen. Säännöstelyn purkaminen ei osoittautunutkaan kovin helpoksi tehtäväksi. Kun tärkeimmät elintarvikkeet vapautettiin säännöstelyn ikeestä vuosina 1947-1948, ravintolat eivät enää pystyneet käymään niillä laitonta kauppaa. Myös asiakkaiden määrä väheni siksi, että kansa oli köyhtynyt sotavuosista. Ravintoloiden kannattavuus heikkeni elintarvikkeiden mustan pörssin kuihtumisen myötä, sillä nyt niiden piti tulla toimeen vain ja ainoastaan laillisten reittien kautta saaduilla raaka-aineilla ja laillisella myynnillä. Ravintoloiden hinnat alkoivat nousta huomattavasti tiukimman säännöstelyn loppuessa vuonna 1948. Tämä johtui siitä, että sodan jälkeinen inflaatio nosti hintatasoja kautta maan. Ravintoloiden oli siis nostettava hintojaan yleistä hintatasoa vastaavaksi. Vapaata hinnoittelua kesti tosin vain kolme vuotta, ja vuonna 1951 ravintoloiden hintatasoa säännösteltiin jälleen. Sotien ja säännöstelyn vuodet painoivat

leimansa suomalaiseen ravintolaelinkeinoon pitkäksi aikaa. 1930-luvulla suomalaisten ravintoloiden hinta-tasot olivat olleet vielä suhteellisen matalia, mutta sotavuosien ja näistä seuranneen säännöstelyn myötä ravintoloiden hinnat olivat kohonneet huomattavasti. (Sillanpää 2002, 82.)

2.4 1950 – luku: Olympialaisten merkitys

Suomelle tarjoutui uusi mahdollisuus kesäolympialaisten järjestämiseen, kun Kansainvälinen olympiakomitea äänesti ne pidettäväksi Suomen maaperällä 1947. Vuonna 1952 Suomi tulisi olemaan olympialaisten isäntämaa. Tämä uutinen ei tosin ilahduttanut kaikkia, sillä osa suomalaisista pelkäsi ulkomaalaisten kisaturistien reaktiota Suomea kohtaan. Ravintoloiden hintatasoa pidettiin hätkähdyttävän korkeana ja niiden henkilökuntaa sekä ammattitaidottomana että palveluhaluttomana ja töykeänä. Myös suomalaisten juomatapojen ja humalahakuisen juomisen paljastuminen ulkomaalaisille oli monen pahin painajainen. Ero ihmisten huolestuneisuudessa kansainvälisestä Suomi-kuvasta ennen vuoden 1940 peruuntuneita olympialaisia ja ennen vuoden 1952 olympialaisia oli päivän selvä: jälkimmäistä ihmiset stressasivat paljon enemmän. Suomen kansallinen itsetunto oli pudonnut sotaa edeltävistä vuosista merkittävästi. Tähän vaikutti se tosiseikka, että Suomi ei lukeutunut sodan voittajamaihin vaan häviäjiin. Rauhanehtojen takia Suomi oli joutunut luovuttamaan isoja maa-alueita maansa itä- ja pohjoisosista Neuvostoliitolle. Lisäksi Helsingin viereen oli pystytetty Neuvostoliiton sotilastukikohta. Myös sodanjälkeinen pula-aika sekä eristäytyminen muusta maailmasta moneksi vuodeksi olivat tehneet tehtävänsä suomalaisten mielissä. Silloinen Helsingin kaupunginjohtaja ja olympialaisten järjestelytoimikunnan puheenjohtaja Erik von Frenckell piti jopa olympialaisissa menestymistä tärkeämpänä sitä, että olympialaisten myötä Suomi otettaisiin jälleen kiinteäksi osaksi sivistyneitä kansakuntia. (Sillanpää 2002, 88.)

Sota-aika oli jättänyt epämieluisan jälkensä myös suomalaiseen ravintolakulttuuriin. Pulavuosina esimerkiksi ravintoloiden julkisivuun ja sisätiloihin ei oltu kiinnitetty huomiota ja niinpä ne olivat päässeet rapistumaan. Tieto tulevista olympialaisista kuitenkin levisi kulovalkean tavoin kansan keskuudessa, ja niinpä myös ravintoloitsijat ja muut sidosryhmät alkoivatkin kiinnittää enemmän huomiota majoitus- ja ravitsemisalalan sen hetkiseen tilaan. Ravintoloitsijat pyrkivät nostamaan sekä liikkeidensä että henkilökuntansa tasoa. Rappiolle menneitä liikehuoneistoja korjattiin ja myös uusia rakennettiin. Myös Alkoholiliike joutui antamaan periksi tiukan alkoholilainsäädännön osalta. Tämä ei suinkaan johtunut kotimaisesta painostuksesta, vaan ulkomaalaisiin kisaturisteihin haluttiin tehdä vaikutus ja näin kohentaa sota-ajan ja pulavuosien runtelemaa suomalaista minä-kuvaa. Kesäkuussa 1952 Alko salli ravintoloiden käyttävän jälleen baarituoleja sekä tiskiltä tarjoilun. (Sillanpää 2002, 88-89.)

Vuonna 1952 Suomessa yleinen tunnelma oli optimistinen ja jopa varoivaisen iloinen, sillä olympialaisten alkamisen alla saatiin maksetuksi viimeiset sotakorvaukset ja myös säännöstelypolitiikka veti viimeisiään. Alko päätti valmistautua tuleviin olympialaisiin varastoimalla aiempaa suurempia määriä alkoholia myymälöihinsä kisaturisteja varten sekä tuomalla markkinoille uudet long drink- juomat. Suurin syy valmiiden grogisekoitusten eli long drink- juomien valmistuksen aloittamiseen lienee se, että niiden uskottiin helpottavan anniskelua olympiakisojen ruuhka-aikana.

Long drink- juomia valmistettiin kahta lajia: Gin Long Drinkiä ja Brandy Long Drinkiä. Olympiakesänä niitä myytiin Helsingissä noin 387 000 pulloa. (Häikiö 2007, 148.)

Ravintoloiden ja hotellien kohentamiseen satsattiin paljon resursseja olympialaisten alla kisaturisteja varten, sillä heidän uskottiin tuovan mukanaan paljon rahaa ja näin tahkoavan suomalaisille majoitus- ja ravitsemisalan yrittäjille jättivoittoja. Vaikka urheilullisesti olympialaiset olivatkin menestys (Suomi sai 22 mitalia, joista 6 kultamitalia), olivat ne kaupallisesti valtava pettymys. Tähän vaikutti kolme seikkaa: ulkomaalaisia kisaturisteja oli Suomessa arvioitua vähemmän, he viipyivät odotettua lyhyemmän ajan Suomen maaperällä sekä käyttivät vähemmän rahaa kuin mitä oli ennustettu. Suurin osa kisoja katsomaan matkustaneista turisteista ei ollutkaan niin varakasta porukkaa kuin mitä suomalaiset olivat odottaneet/toivoneet. Olympialaisten tuottaman pettymyksen johdosta Suomi joutui arvioimaan mahdollisuutensa matkailumaana uudelleen. (Sillanpää 2002, 89.)

Suomalaisen yhteiskunnan voidaan katsoa palanneen olympialaisten jälkeen normaaliin tilaan, sillä sota-ajan ja säännöstelyn vuosien aikainen ankeus oli kadonnut arjen keskeltä. Ravintolat eivät sen sijaan voineet palata sotavuosia edeltäneeseen tilaansa, sillä Alkoholiliike oli saanut sotavuosina täydellisen vallan ravintola-alaan ja kykeni ohjailemaan mielensä mukaan niiden juomatarjonnan lisäksi myös niiden ruokatarjontaa. Myös ravintoloiden ja niiden henkilökunnan sekä ravintoloitsijoiden jo ennestään huono maine oli kärsinyt kolhuja sotavuosina niiden harjoitettua pimeää elintarvikekauppaa. Lisäksi ravintoloiden hintataso oli Eurooppalaisesta näkökulmasta katsottuna varsin korkea. Ravintoloita säännösteltiin ankarasti ja niiden lukumäärä oli alhaisempi kuin sotia edeltäneinä vuosina. Sodan jälkeiset vuodet tunnetaan myös anniskelubyrokratian aikakautena. (Sillanpää 2002, 89.)

2.5 1960- ja 1970-luvut: Olutravintolakokeilu, kantaravintolat ja keskioluen vapautuminen

1960-luvulle tultaessa alkoholipolitiikkaan oli tehty jo joitakin lievennyksiä.

Ruokaprocenttijärjestelmästä oli luovuttu vuonna 1955, jonka mukaan ravintolan saamat tulot olivat suoraan riippuvaisia alkoholijuomien anniskelun ohessa tarjotun ruoan määrästä. Myös baariosastot oli sallittu ravintoloissa vuonna 1958. Entistä sallivampaan alkoholipolitiikkaan siirtymisestä voitiin puhua toden teolla vuonna 1962, kun Alko päätti lisätä olut- ja kansanravintoloiden määrää. Alko muutti suhtautumistaan olutravintoloihin ja olueen ylipäätään 1960-luvun alussa ja alkoikin kampanjoimaan niiden puolesta. Suomalaiset olutravintolat olivat menettäneet anniskeluoikeutensa toisesta maailmansodasta johtuneen pula-ajan vuoksi, eikä niitä oltu elvytetty sodan jälkeen. Alkon mielestä suomalaiseen katukuvaan kuuluivat myös hyvin hoidetut, siistit ja viihtyisät olutravintolat, joissa asiakkailla olisi ollut mahdollista nauttia mietoja alkoholijuomia hyvän ruuan ohessa. Ajatusta tuki myös Hotelli- ja ravintolatoimikunnan lausunto, jonka mukaan Suomessa olisi ollut olutravintoloiden osalta jopa 8000 käyttämätöntä tuolipaikkaa. Alko päättikin aloittaa olutravintolakokeilun vuonna 1962, jota varten se perusti uuden tytäryhtiön nimeltä Kantaravintolat Oy. Tarkoituksena oli selvittää olutravintoloiden toimintaedellytykset Suomessa ja näin ulottaa anniskeluravintoloiden palvelut myös maaseudun asukkaiden piiriin, joiden ulottumattomissa kyseiset palvelut olivat tätä ennen olleet. (Sillanpää 2002, 94, 114.)

Olutravintolakokeilun alkuvaiheessa ravintoloiden perustamisnopeus oli hitaampaa kuin mitä oli ennustettu. Tämä johtui raittiusliikkeen vastustuksesta. Vaikka olutravintoloita olikin suunniteltu olevan maassa 25 kappaletta vuonna 1964, vuoden loppuun niitä oli toiminnassa vain 14, joista 10 sijaitsi kaupungeissa ja kauppaloissa ja loput 4 maaseudulla. Ensimmäisen toimintavuotensa aikana olutravintoloista oli saatu yllättävän positiivisia kokemuksia. Se seikka, että ravintoloiden keskimääräisestä kokonaisymyynnistä 23,3 prosenttia saatiin ruoasta vaikka niissä ei ollut ruokapakkoa kuten aiemmin, tuli Alkollekin yllätyksenä. Raittiusmieliset pelkäsivät olutravintoloiden lisäävän juopottelua sekä aiheuttavan järjestyshäiriöitä ja houkuttelevan nuorison huonoille teille etenkin maaseudulla. Kun olutravintoloiden toiminnan aloittamisesta oli kulunut kaksi vuotta, Suomen Kuvalehden silloinen toimittaja Pirkko Kolbe kävi kiertämässä kaikki Kantaravintoloiden olutravintolat ja kirjoitti niistä artikkelin lehteen. Artikkelissaan hän kehui niitä kaikkia ”viihtyisiksi, tyylikkääksi ja hyvätasoisiksi”. Kolbe oli haastatellut artikkeliaan varten myös eri pitäjien kunnanvaltuustojen ja hallitusten puheenjohtajia sekä poliiseja. Nämä olivat yleisesti ottaen tyytyväisiä ravintoloiden toimintaan. Heidän mukaansa olutravintolat olivat toiminnallaan vähentäneet muun muassa viinan salapolttoa, juoppoutta ja siitä johtuvia järjestyshäiriöitä sekä pimeän viinan myyntiä. Ravintoloiden myötä paikkakuntien miehet olivat jopa parantaneet pukeutumistaan. (Sillanpää 2002, 114-115.)

Olutravintolakokeilu saatiin päätökseen vuonna 1965. Kaiken kaikkiaan kokeiluun osallistui 26 ravintolaa, joista 11 toimi Kantaravintoloiden nimen alla. Kaupunkien lisäksi olutravintoloita oli perustettu kahdeksaan eri maalaiskuntaan sekä kahteen kauppalaan. Kokeilun lopputulos arvioitiin Alkon tarkastuksista saadun aineiston ja muiden tilastomateriaalien sekä kunnallis- poliisiviranomaisilta saatujen lausuntojen perusteella. Viranomaisten mukaan olutravintolat olivat säilyneet koko toimikautensa ajan viihtyisinä sekä sisustuksensa että palvelutasonsa puolesta. Myöskään yhtään järjestyshäiriötä ei ollut olutravintoloiden toiminnan seurauksena aiheutunut. Varsinkin maaseudulta saatiin positiivisia kokemuksia, sillä olutravintolat olivat paikallisten viranomaisten mukaan hillinneet maaseudun asukkaiden alkoholinkäyttöä, kun ne olivat toiminnallaan ohjanneet alkoholijuomien kulutusta väkevästä mietoihin – tapahtumasarja oli täysin päinvastainen, kuin mitä raittiusmieliset olivat esittäneet käyvän. Lisäksi pimeän viinan myynti oli vähentynyt maaseudulla. Liiketalouden näkökulmasta kokeilun piirissä olleet olutravintolat olivat olleet keskimäärin kannattavia. Kokeilun myötä paikkakuntien kunnanvaltuustojen mielipiteet olivat muuttuneet myönteisemmiksi olutravintoloita kohtaan ja myös useat paikallisesti toimivat raittiuslautakunnat puolsivat maaseudun olutravintoloiden toimintaa. Myös Alko otti kantaa olutravintolakokeiluun: sen mukaan olutravintolakokeilu oli onnistunut hyvin, ja maaseudulla jopa ylittänyt odotukset. (Sillanpää 2002, 115-116.)

Pitkän harkinnan päätteeksi Alkoholiliike päätti jatkaa Kantaravintoloiden toimintaa sillä ehdolla, että osuustoiminnallisten ravintoloiden oikeuksista pidettäisiin myös kiinni. Tämän päätöksen seurauksena Kantaravintolat Oy:llä oli 22 toimipistettä vuoden 1968 loppuun mennessä. Näistä yhdeksällä oli oluen anniskeluun tarvittavat oikeudet eli C-oikeudet ja loppuilla 13:lla kaikkien alkoholijuomien anniskeluun oikeuttavat A-oikeudet. Olutravintolakokeilun kautta tapahtunut

Kantaravintoloiden toiminnan vakiintuminen niin kaupungeissa kuin maaseudulla olikin merkittävä käänne Suomen alkoholipoliittisessa linjassa. (Häikiö 2007, 181.)

Olutravintolakokeilu oli myös ensimmäinen kerta, kun Alkoholiliike käytti uutta tapaa muuttaa vallitsevia alkoholipoliittisia oloja. Jos se olisi tyytynyt tekemään päätöksen vain yleistä keskustelua seuraamalla, uudistusten toteuttamisessa olisi saattanut kestää useita vuosia pidempään eri tahojen pitäessä tiukasti kiinni omista mielipiteistään. Toteuttamalla olutravintolakokeilun Alko saattoi näyttää jo suhteellisen lyhyen ajan sisällä, miten uudistukset vaikuttaisivat yhteiskuntaan käytännössä. Mikäli olutravintolat olisivat toiminnallaan syösseet Suomen kansan esimerkiksi massa-alkoholismiin, Alko olisi voinut laittaa kokeilulle pisteen saman tien. Olutravintolat eivät kuitenkaan toiminnallaan aiheuttaneet vakavia ongelmia yhteiskuntarauhalle tai kansanterveydelle, ja näin uudistuksen vastustajilla ei ollut enää päteviä argumentteja niitä vastaan. Olutravintolakokeilun tulokset olivatkin näin ollen varsin epämieluisia yllätys raittiusmielisille. (Sillanpää 2002, 116-117.)

Vuonna 1966 Suomessa pidettiin laaja kansalle suunnattu gallup-kysely, jonka tarkoituksena oli selvittää suomalaisten suhtautuminen sen aikaisiin anniskeluoloihin ja haluttiinko niihin muutosta. Oluen laajemman levityksen (maaseudulle) kannalla oli jo 44 prosenttia vastaajista, kun osuus oli kaksi vuotta aiemmin ollut 29 prosenttia. Alko oli ehdottanut keskioluen myynnin rajaamista sen hyväksymiin elintarvikeliikkeisiin, mutta vuoden 1966 gallupin mukaan 21 prosenttia kansasta oli keskioluen vapaan myynnin kannalla (vuoden 1964 edellisessä gallupissa määrä oli ollut vain 12 prosenttia). Syynä yhteiskunnan asennemuutokseen mietoja mallasjuomia kohtaan pidettiin Alkon onnistunutta olutravintolakokeilua, josta oli saatu paljon positiivisia tuloksia. Keskioluen vapautuksella elintarvikemyymälöihin tähdättiin myös vahvempien alkoholijuomien, kuten väkevien ja A-oluiden kulutuksen pienentämiseen. (Häikiö 2007, 185.)

Uusi keskiolutta koskeva laki tuli eduskunnan käsittelyyn vuonna 1968. Sen mukaan 2,25-3,7 painoprosenttia alkoholia sisältäviä mallasjuomia saisi jatkossa myydä Alkon hallintoneuvoston hyväksynnällä elintarvikemyymälöissä. Tämä merkitsi sitä, että keskiolutta alettaisiin myymään ruokakaupoissa. Eduskunta hyväksyi lain äänin 137-33 ja näin ollen uusi alkoholilaki ja sen myötä laki keskioluen vapauttamisesta astuivat voimaan vuoden 1969 alussa. Lain avulla pyrittiin kaventamaan maaseudun ja kaupunkien välistä tasa-arvokuilua alkoholituotteiden ja -palvelujen suhteen. Uudistuksella pyrittiin myös ohjaamaan kansa kuluttamaan keskiolutta vahvempien alkoholijuomien sijaan helpottamalla sen saatavuutta. Alko määräsi kuitenkin edelleen keskioluen tuottajien saamat korvaukset, oluen vähittäismyyntihinnan sekä jakelupalkkiot. (Turunen 2002, 198-199.)

Kun uusi alkoholilaki astui voimaan vuonna 1969, paikallisesti toimivat kunnanvaltuustot saivat vallan päättää alkoholijuomien anniskelusta sekä vähittäismyyntistä alueellaan. Myös Alko perusti lisää myymälöitään maalaiskuntiin, tosin hieman varoen: uuden lain ensimmäisenä toimivuonna se avasi vain 26 uutta myymälää. Anniskeluikärajoja alennettiin siten, että mietoja alkoholijuomia sai myydä ja anniskella 18 vuotta täyttäneille. Väkevien alkoholijuomien tapauksessa ikäraja oli 20 vuotta. Uuden lainsäädännön mukaan olutta sai tarjota asiakkaille myös aamupäivisin ilman, että

asiakas oli tilannut ruokaa. Laissa ei enää myöskään ollut rajoituksia alkoholijuomien enimmäismääristä, joita yksittäinen henkilö sai pitää hallussaan. Vuoden 1969 aikana keskioluen myyntiluvat sai 17 600 vähittäistavara- ja elintarvikekauppaa. Lisäksi ravintoloille ja muille ravitsemusliikkeille myönnettyjen anniskelulupien määrää kasvoi 2500 kappaleella. Uudistuksen seurauksena oluen kulutuksen alueelliset erot tasaantuivat, sillä keskiolulain piiriin kuuluneista anniskelupaikoista yli kolmasosa sijaitsi maaseudulla. Vuoden 1970 lopulla Suomessa oli kaiken kaikkiaan 3300 keskiolubaaria. Silti jopa 50 maalaiskunnassa ei ollut keskiolulain sallimaa anniskeluravintolaa. Keskioluen vapauttaminen ja alkoholimyymälöiden tulo maaseudulle tarkoitti väistämättä sitä, että alkoholin kulutus kasvoi. Vuonna 1969 sataprosenttisen alkoholin kulutus oli Suomessa lähes 50 prosenttia suurempi kuin vuonna 1968 eli 4,2 litraa asukasta kohden. Tästä määrästä oluen osuus oli hieman yli puolet. Suomalaisten alkoholin kulutus oli kuitenkin edelleen jäljessä useimpia Länsi-Euroopan maita. Välimatka ei kuitenkaan pysynyt kauaa, ja jo vuonna 1972 puhtaan alkoholin kulutus oli jo ylittänyt 5 litran rajapyykin. (Turunen 2002, 203-204.)

2.6 1980 – luku: Muutos Alkon toimintapolitiikassa: anniskeluoikeuksien vapaampi myöntäminen

Alkon hallintoneuvosto päätti 11.12.1986, ettei uusille anniskeluluville asetettu enää tiukkoja määrällisiä rajoituksia. Päätös tuli voimaan vuoden 1987 alussa ja sitä seurasi vapaampi anniskelulupien myöntämispolitiikka, ja tämän seurauksena uusia ravintoloita alettiin perustaa Suomeen kiihtyvällä tahdilla. Kun vuonna 1986 Suomessa oli ollut 1751 anniskeluravintolaa, niin vuonna 1991 niitä oli valtakunnallisesti jo melkein tuhatkunta enemmän, tarkemmin sanottuna 2739 kappaletta. Kun Alko myönsi uusia anniskelulupia, se suosi lähinnä pieniä mutta hyvätasoisia ruokapaikkoja sekä matkailuyrityksiä. Myös keskiolutkahvilat laskettiin kuuluvan näihin kyseessä oleviin ruokapaikkoihin. Tämä voidaan todeta siitä, että ruokaravintoloiden ruoan myynti oli ylittänyt keskiolutpaikkojen ruoan markkamääräisen myynnin vasta vuonna 1986. Alkon toimintapolitiikasta seurasi se, että ravintola-ala alkoi yksityistyä enemmän ja näin myös monimuotoistua. Siinä missä isojen ketjujen ravintolat tähtäsivät suurten ja tehokkaiden anniskeluravintoloiden perustamiseen hyvillä liikepaikoille, pienet yksityisyrittäjät panostivat ravintoloidensa ruoan monipuolisuuteen ja tarjosivat alkoholijuomia niiden ohessa. (Sillanpää 2002, 183.)

Ravintola-alan yrittäjät eivät kuitenkaan olleet täysin tyytyväisiä pelkkään anniskeluoikeuksien helpottamiseen, sillä omasta mielestään heidän oli saatava päättää myös liikeideastaan ja hinnoittelustaan vapaasti. Nämä toimet olisivat tuoneet alalle lisää kilpailua ja siten monimuotoistaneet alaa. Yrittäjät halusivat oikeudet muun muassa ostaa alkoholia tukkuhinnalla ja ajoivat virvoitusjuomien hintasidonnaisuuden purkamista. Lisäksi ne halusivat, että Alko olisi määritellyt enää vain vähimmäisanniskeluhinnat. Tämä on ymmärrettävää, sillä tuolloin ravintoloiden myynnistä jopa 60% oli Alkon hintarajoitusten alaisia. Rajoitusten alaisiin tuotteisiin luettiin alkoholi- ja virvoitusjuomat sekä savukkeet. Vaikka anniskeluoikeuksien hakeminen helpottuikin, monet yrittäjät eivät niitä silti hakeneet vaan pysyivät esimerkiksi vain kahvin ja virvoitusjuomien myynnissä. Tämä johtui siitä, että anniskeluoikeuksien myynti toi yrittäjille automaattisesti lisää kustannuksia. Anniskeluravintoloiden työntekijöiden palkat olivat korkeampia kuin alkoholittomissa kahviloissa, niillä piti olla palkattuna vastaava hoitaja ja niiden täytyi pitää tarkempaa kirjanpitoa.

Lisäksi saadakse anniskeluoikeudet niiden täytyi hankkia toimitiloihinsa kalliita alkoholin mittaussäiliöitä. Näin ollen alkoholin anniskelu ei tuonutkaan ravintoloille automaattisesti lisämyyntiä. (Sillanpää 2002, 183-184.)

2.7 1990- ja 2000-luvut: Suomen EU-jäsenyys ja uusi alkoholilaki

Suomessa järjestettiin kansanäänestys EU:hun liittymisestä 16.10.1994. Sen mukaan 56,9% kansasta oli EU-jäsenyyden kannalla. Kansan tahtoa noudatettiin ja Suomen EU-jäsenyys astuiin voimaan 1.1.1995. Ennen kansanäänestystä hallitus valmisteli uuden alkoholilain, joka annettiin eduskunnan käsiteltäväksi vuoden 1994 kesäkuun alussa. Tärkeimpiä mainintoja uudesta laista olivat seuraavat kohdat:

- Alkon toiminnan piiristä lakkautettiin kaikki muut sen monopoliin kuuluneet tehtävät, paitsi tiettyjen alkoholijuomien (muun muassa vahvat oluet, viinit ja väkevät alkoholijuomat) vähittäismyynti. Näin ollen muiden kuin edellä mainittujen alkoholijuomien tuotanto, tukkumyynti sekä ravintolakauppa sallittiin yleisen kilpailun piirissä.
- Vähittäistavarakauppojen ja kahviloiden sekä kioskien alkoholituotevalikoimaa laajennettiin keskioluesta koskemaan kaikkia niitä käymisteitse valmistettuja alkoholijuomia, jotka sisälsivät korkeintaan 4,7 tilavuusprosenttia etyylialkoholia.
- Viinitilat saivat oikeuden myydä valmistamiaan käymisteitse valmistettuja alkoholijuomia suoraan tilalta kuluttajille, valmistuspaikan läheisyydessä. Ne eivät kuitenkaan saaneet lähettää tai toimittaa valmistamiaan alkoholijuomia suoraan tilaajalle/ostajalle. Tilojen kuluttajille myymät alkoholijuomat saivat sisältää korkeintaan 13 tilavuusprosenttia alkoholia. Tätä väkevämpiä alkoholijuomia ne saivat anniskella ainoastaan tilan omalla anniskelualueella.
- Mietojen, korkeintaan 22 tilavuusprosenttia sisältävien alkoholijuomien mainonta vapautettiin, tosin tiettyjen rajoitusten puitteissa. Samalla lain säädökset ulotettiin koskemaan myös yli 1,2 tilavuusprosenttia alkoholia sisältäviä juomia, kuten ykkösolutta.
- Kokonaisvastuu Suomen alkoholipolitiikasta siirrettiin sosiaali- ja terveysministeriön harteille. (Häikiö 2007, 356; Suomalaiset viinitilat [verkkójulkaisu].)

Uuden lain isoimpana muutoksena oli Alkon monopolioikeuksien lopettaminen siten, että sen vastuulle jäisi enää ainoastaan vähittäismyyntiä koskeva monopoliasema. Näin ollen alkoholijuomien tuonti ja vienti, mietojen alkoholijuomien ja liköörien valmistus, tukkukauppa sekä väkiviinan valmistus ja myynti muuttui vapaammaksi. (Häikiö 2007, 353.)

Alkole ennen kuuluneet alkoholilainsäädäntö ja viranomaistehtävät siirrettiin sosiaali- ja terveysministeriölle siten, että ministeriö vastasi lainsäädännöstä ja viranomaistehtävät hoiti sen alaisuudessa toimiva tuotevalvontakeskus. Keskioluen ja vahvuudeltaan vastaavien tai miedompien alkoholijuomien vähittäismyyntin ja anniskelun valvonta siirrettiin paikallisesti toimiville lääninhallituksille. Ne vastasivat myös ravintoloiden anniskelun valvonnasta yhdessä tuotevalvontakeskuksen kanssa. (Häikiö 2007, 353-354.)

Myös alkoholijuomien hinnoittelu vapautui ja niiden verotus muuttui. Tästä lähtien ravintolat saivat hinnoitella anniskelemansa alkoholituotteet vapaasti eikä tukkumyyntihintojenkaan tarvinnut olla enää kiinteitä. Alkoholijuomien vähittäismyyntihinta määräytyi tuotteiden sisäänostohinnan perusteella. Uusi laki poisti myös olutveroluokat, ja alkoholivero määräytyikin jatkossa sen mukaan, kuinka paljon myytävä tai anniskeltava tuote sisälsi alkoholia. (Häikiö 2007, 354.)

Lain voimaantulon myötä keskiolutta kauppaavien vähittäismyymälöiden määrä kasvoi lähestulkoon kahdella tuhannella, kun myös kioskeille ja huoltoasemille myönnettiin mietojen (sisälsivät alle 4,7 tilavuusprosenttia alkoholia) alkoholijuomien myyntiluvat vuoden 1995 alussa. Tällöin keskioluesta tuli osa myös R-kioskien valikoimaa. (Häikiö 2007, 354.)

Vuonna 2006 Suomessa astui voimaan alkoholimainontaa rajoittava laki, jonka mukaan yli 1,2 tilavuusprosenttia alkoholia sisältäviä alkoholijuomia ei saanut mainostaa televisiossa klo: 07–21 välisenä aikana ja elokuvateattereissa ei saanut mainostaa alkoholijuomia silloin, kun elokuvien katsojaikäraja oli alle 18 vuotta. Myös niin sanotut paljousalennukset eli useamman alkoholipitoisen juoman tarjoaminen alennettuun yhteiseen hintaan vähittäismyyntiin ja anniskelun piirissä kiellettiin. Samalla anniskeluravintoloilta ja alkoholijuomia myyviltä vähittäismyymälöiltä kiellettiin alkoholijuomien tarjoushintojen ja niin sanottujen happy hour - hintojen mainostaminen liikkeiden ulkopuolella. (HE 232/2006 Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi alkoholilain muuttamisesta Finlex [verkkójulkaisu].)

3 TUTKIMUSPROSESSI

3.1 Laadullinen tutkimus

Tutkimusmuotoa, jolla pyritään löytämään tietoa ilman tilastollista tai muuta määrällistä otantaa kutsutaan laadulliseksi tutkimukseksi. Siinä missä määrällinen- eli kvantitatiivinen tutkimus perustuu lukumääriin ja numeraaliseen tiedonkeruuseen, laadullinen- eli kvalitatiivinen tutkimus perustuu sanojen ja lauseiden käyttämiseen saadun tiedon kuvailemisessa. Laadulliseen tutkimukseen eivät kuulu määrälliseen tutkimukseen liittyvät yleistykset, vaan tavoitteena on tietyn ilmiön kuvaaminen ja ymmärtäminen sekä ilmiön mielekäs tulkinta. Tällöin tavoitteena on saadun informaation syvälinen ymmärtäminen. Laadulliselle tutkimukselle eivät ole myöskään ominaisia tarkat viitekehykset tai tiukat säännöt, vaan koko aineiston analyysi on itsessään syklinen prosessi. (Kananen 2008, 24.)

Laadullisessa tutkimuksessa analyysillä on ensisijaisen tärkeä merkitys. Analyysi on kiinteä osa koko tutkimusprosessia aina tutkimuksen aloittamisesta sen loppuun saattamiseen ja se ohjaakin itsessään tutkimusprosessia ja siihen liittyvää tiedonkeruuta. Kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä tutkitaan yksittäistä ilmiötä ja sen pyrkimyksenä on löytää uusi tapa ilmiön ymmärtämiseen. Laadullinen tutkimus pyrkii tutkimaan ilmiötä syvällisesti ja näin ollen saamaan yhdestä informaation lähteestä irti mahdollisimman paljon tietoa. (Kananen 2008, 24-25.)

Kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä voidaan tutkia prosesseja ja ilmiöitä, jotka olisivat liian monimutkaisia tutkittaviksi kvantitatiivisen tutkimusmenetelmän tilastollisilla analyyseillä. Laadullista tutkimusmenetelmää tutkimuksessaan käyttävä on kiinnostunut ilmiöiden merkityksistä ihmisille eli siitä, miten tutkimuksen kohteet kokevat ja näkevät reaali maailman omasta näkökulmastaan. Tällöin tutkijalla on suuri merkitys tutkimuksen onnistumisen kannalta, sillä vain hänen suorittamansa tiedonkeruun sekä analysoinnin kautta reaali maailma voi välittyä tutkimustuloksiin. Laadullisessa tutkimuksessa ensiarvoisessa asemassa on tutkijan ja tutkittavan välinen sosiaalinen, sanallinen vuorovaikutus. Tämä vuorovaikutus muodostetaan haastattelun avulla. Toisin sanoen tutkijan tulee mennä niin sanotusti "kentälle" haastattelemaan tai havainnoimaan ja olla käytännön kontaktissa tutkittavaan ilmiöön. Näin tutkimusprosessi voidaan toteuttaa oikeassa kontekstissa. Laadulliseen tutkimusmuotoon kuuluu kuvailu eli deskriptiivisyys. Tällöin tutkijaa kiinnostavat ilmiöön liittyvät prosessit ja merkitykset ja tämä pyrkii ymmärtämään tutkimaansa ilmiötä sanojen, tekstin ja kuvien avulla. Kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä tehdään yksittäisiä havaintoja, joista edetään tuloksiin eli edetään käytännöstä teoriaan. Tätä päättelyn logiikkaa kutsutaan induktioksi. (Kananen 2008, 25, 27.)

3.2 Teemahaastattelu

Teemahaastattelu (tunnetaan myös nimellä kohdennettu haastattelu) on yksi puolistrukturoitujen haastattelujen muoto. Teemahaastattelussa vastaajille osoitetaan samat tietyn teeman ympärille rakennetut kysymykset, mutta vastaajille ei anneta tiettyjä kiinteitä vastausvaihtoehtoja, vaan he

saavat vastata kysymyksiin omin sanoin oman ammattitaitonsa sekä henkilökohtaisten mielipiteidensä perusteella: haastateltavia pyritään siis lähestymään yksilöinä. Kysymykset ovat ennalta määrättyjä, mutta niiden sanamuodot voivat tosin vaihdella. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47.)

Teemahaastattelussa pyritään saamaan tietoa vastaajalta etukäteen valittujen teemojen sekä niihin liittyvien tarkentavien kysymysten avulla. Teemahaastattelu korostaa erinäisten ihmisten omaa tulkintaa tietyistä asioista, heidän näille asioille antamiaan merkityksiä sekä sitä, miten merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa ympäristön ja toisten ihmisten kanssa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.)

Teemahaastattelussa esitettyjen kysymysten tulee liittyä kiinteästi siihen tutkimusongelmaan tai ongelmiin, jota teema tai teemat käsittelevät. Etukäteen ennen haastattelua valitut teemat perustuvat tehtävän tutkimuksen viitekehykseen eli siihen tietoon ja faktoihin, mitä tutkittavasta ilmiöstä ja tutkimusongelmasta on jo tiedetty. Teemahaastattelun avoimuus voi vaihdella kokemusperäisten havaintojen kautta saadun tiedon ja vain etukäteen tiedettyjen kysymysten kautta saadun tiedon hankintaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.)

Teemahaastattelun tarkoituksena on tuoda esiin ne tietyt teemat, joiden varaan keskustelu halutaan rakentaa. Teemahaastattelu ei edellytä haastateltavilta tiettyä, kokeellisin menetelmin aikaan saatua yhteistä kokemuspohjaa, vaan olettaa, että kaikki yksittäisen henkilön ajatukset, kokemukset, tunteet ja uskomukset jotka liittyvät haastattelussa käsiteltyihin teemoihin ovat validia tutkimusmateriaalia. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47-48.)

Teemahaastattelu ei sitoudu tiedonkeruumenetelmänä kvalitatiiviseen eikä myöskään kvantitatiiviseen tutkimusmuotoon, eikä sille merkitse haastattelukertojen määrä tai se, kuinka paljon tutkittavaan aiheeseen syvennyttään. Nimi kertoo sen, mikä tälle haastattelumuodolle on kaikkein oleellisinta: haastattelun tarkoitus on edetä tiettyjen, keskeisten teemojen varassa sen sijaan, että haastateltaville esitettäisiin pelkästään yksityiskohtaisia kysymyksiä. Tämä antaa haastateltaville lisää liikkumavaraa vastaustensa suhteen. Teemahaastattelussa otetaan huomioon haastateltavien omakohtaiset tulkinnat käsiteltävistä asioista ja heidän asioille antamansa merkitykset ovat keskeisessä roolissa. Nämä merkitykset syntyvät vuorovaikutuksesta. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 48.)

Teemahaastattelu on rakenteeltaan enemmän strukturoimattoman kuin strukturoidun haastattelun kaltainen. Teemahaastattelua kutsutaan puolistrukturoiduksi haastattelumenetelmäksi sen vuoksi, että yksi haastattelun näkökanta, haastattelun aihepiirit jotka tunnetaan myös nimellä teema-alueet, on kaikille haastateltaville yksilöille sama. Muut puolistrukturoidun haastattelun muodot käyttävät samoja kysymyksiä tai jopa kysymysten muotoa. Teemahaastattelulle eivät ole ominaisia tarkat kysymykset tai niiden määritelty järjestys kuten strukturoidulle lomakehaastattelulle, mutta se on osittain rajattu toisin kuin syvähaastattelu. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 48.)

3.3 Tutkimuksen toteuttaminen

Tämän opinnäytetyön tutkimustyyppi on laadullinen tutkimus, jonka toteutin sarjana teemahaastatteluja. Haastateltavina minulla oli kolme ravintola-alalla toimivaa tai siihen liittyvää henkilöä. Haastateltavat olivat informantti 1 (alkoholitarkastaja), informantti 2 (tukkuliikkeen edustaja) ja informantti 3 (ravintoloitsija). Haastateltavien tuli vastata teemoihin liittyviin kysymyksiin ammattitaitonsa ja sen kautta muodostuneen oman henkilökohtaisen mielipiteensä perusteella. Haastattelut on tehty anonyymisti, eli haastateltavien henkilötietoja ei tässä opinnäytetyössä julkaista. Seuraavassa olen purkanut haastattelujen pääasiallisen sisällön tekstimuotoon käsiteltyjen teemojen mukaisessa järjestyksessä. Näitä teemoja ovat Suomen alkoholipoliittinen historia ja sen merkitys, alkoholijuomien verotus, alkoholijuomien tukku- ja vähittäismyynti, alkoholin mainonta, anniskelu sekä alkoholi ja yhteiskunta.

3.3.1 Informantti 1: Alkoholitarkastaja

Suomen alkoholipoliittinen historia ja sen merkitys

”Keskioluen vapautuminen vuonna 1969 oli alkoholipoliittisen historian mullistavin käänne, sillä se loi pohjan vapaammalle anniskelutoiminnalle Suomessa. Ennen tätä anniskelutoiminta oli ollut hyvin säänneltyä. Seuraavan kerran anniskeluelinkeino pääsi kehittymään kunnolla vuonna 1994 EU:n myötä, alettiin perustamaan erilaisia anniskeluravintoloita erilaisille kuluttajaryhmille. Ihmiset oppivat käyttämään ravintolapalveluita, kun kysyntä niille lisääntyi kasvaneen tarjonnan myötä. Toivoisin kehitystä vietävän siihen suuntaan, että suomalaisia kannustettaisiin käymään nykyistä enemmän ravintoloissa, sillä silloin he kuluttaisivat alkoholia valvotuissa olosuhteissa ja tämä loisi yleistä virkeyttä elinkeinoon ja lisää työpaikkoja alalle. Historiallisesta näkökulmasta olemme olleet menossa koko ajan hyvään suuntaan ja kehitys on edelleen myönteistä.”

Alkoholijuomien verotus

”Valtiovallan tehtävänä on säännellä alkoholin saatavuutta alkoholiveron avulla eli nostamalla veroa tuotteiden hinnassa voidaan vähentää alkoholijuomien kulutusta suhteellisen vaivattomasti. Pitää kuitenkin muistaa ettemme elä niin sanotusti umpiossa sillä suomalaiset voivat hakea alkoholijuomansa naapurimaista joissa on alhaisempi alkoholivero ja näin ollen alkoholijuomien hinnat ovat näissä maissa alhaisemmat. Alkoholipolitiikka on tasapainoilua alkoholin liikakulutuksen ehkäisemisen ja sen välillä, että suomalaiset hakisivat niitä samoja Suomessa valmistettuja alkoholijuomia esimerkiksi Virossa. Nykyiseen suomalaiseen kulu- ja palkkarakenteeseen sekä alkoholijuomien kulutukseen nähden verotuksemme on suhteellisen tasapainossa. Jos verrataan Suomen alkoholiverotusta vaikkapa maihin, joissa kehitystaso on sama, niin alkoholijuomien hinnat eivät poikkea kauheasti toisistaan. Jos vertailumaassa alkoholijuomien hinnat ovat alhaisemmat, niin kyseisen maan palkkatasokin on yleensä pienempi: nämä kulkevat käsi kädessä. Henkilökohtaisesti olen sitä mieltä, että mietojen alkoholijuomien verotusta voitaisiin hieman laskea ja väkevien juomien verotusta voitaisiin puolestaan hieman kiristää.”

Alkoholijuomien tukku- ja vähittäismyynti

”Harmaan talouden torjumisen sekä viranomaistyöskentelyn kannalta nykyinen järjestelmä, jossa kaikki alkoholijuomia anniskelevat tai niiden vähittäismyyntiä harjoittavat tahot joutuvat ostamaan erillisellä lupanumerolla tukkuliikkeistä alkoholijuomansa, on mielestäni hyvä ja toimiva. Yksittäinen ravintoloitsija voi tuoda maahan alkoholijuomia, mutta hänkin joutuu tekemään siitä erillisen ilmoituksen viranomaisille; tämäkin on osa valvontaa. En lähtisi muuttamaan nykyistä järjestelmää, sillä kun kaikki laillisesti alkoholia anniskelevat tai myyvät tahot ovat rekisterissä (tiedetään kuka missäkin toimii ja se voidaan tarkastaa helposti), päästään helpommin harmaan talouden ja muiden ei-toivottujen ilmiöiden jäljille. Vähittäismyyntiä lähtisin vapauttamaan pienin askelin kuten nyt on tehty, esimerkiksi vahvempien oluiden ja lonkeroiden tuominen vapaamman vähittäismyyntiin piiriin on ihan järkevää. Viinejä en tosin lähtisi vapauttamaan ruokakauppojen piiriin ihan vielä. Tämä siksi, että jos näin tehtäisiin yhtäkkiä niin pahoin pelkään, että ihmiset eivät ainakaan aluksi käyttäisi anniskeluravintoloiden palveluita yhtä aktiivisesti. Tämä johtaisi todennäköisesti siihen, että suomalaiset jäisivät juomaan vahvempia alkoholijuomia koteihinsa, kun niitä saisikin ostaa kaupasta yhdeksään asti illalla. Näin alkoholin kulutus siirtyisi pois valvotuista tiloista (ravintolat) ja lisääntyisi valvomattomissa tiloissa (kodit). Tämä olisi anniskelusta pois ja lisäisi näin ravintoloiden ahdinkoa.”

Alkoholin mainonta

”Alkoholin mainonnan rajoitukset eivät ole pelkästään Suomelle ominaisia, vaan kaikissa pohjoismaissa ja myös monissa muissa maissa on olemassa rajoituksia alkoholijuomien mainonnan suhteen: joissain maissa ei saa mainostaa väkeviä, toisissa alkoholijuomien mainonta on kielletty kokonaan. Suomessa saa edelleen mainostaa mietoja alkoholijuomia. Mielestäni byrokratiaa voitaisiin purkaa ainakin anniskeluravintolan happyhour- mainonnan sekä ravintolan omilla kotisivuilla tapahtuvan väkevien alkoholijuomien mainonnan osalta (nyt tätä ollaan korjaamassa). Tähän voidaan lisäksi lukea myös noin kaksi vuotta sitten voimaan tullut lakimuutos, jonka mukaan panimoiden piti teipata olutrekkojensa kyljet uusiksi. Tällaiset päätökset ovat hankalasti kirjoitettuja sekä hankalasti valvottavia ja vaikeuttavat yksittäisen yrittäjän elinkeinon harjoittamista. Nämä eivät myöskään mielestäni vähennä välttämättä kulutusta, vaan lisäävät vain byrokratiaa ja säännöksiä, joita on jo valmiiksi sivu tolkulla. Ihmisiä (varsinkaan nuoria) ei pystytä suojelemaan alkoholilta siten, että alkoholijuomien mainokset puuttuvat esimerkiksi bussipysäkeiltä, koska alkoholijuomien mainontaan voi törmätä esimerkiksi ulkomaalaisilla internet-sivustoilla. Lainsäädäntöä tulisi selkeyttää siten, että olisi selkeät säännökset siitä, miten alkoholia saa mainostaa ja miten ei. Mainonnan rajoitusten taustalla ovat alkoholijuomien houkuttelevuuden vähentäminen ja näin ollen terveyspoliittiset lähtökohdat.”

Anniskelu

”Anniskeluajat ovat Suomessa kohtuullisen pitkiä, nykyään voi hakea anniskeluoikeutta, jonka mukaan saisi anniskella alkoholijuomia kello neljään asti aamuyöllä. Mielestäni nykyiset anniskeluajat ovat hyvällä tolalla myös alan yrittäjien kannalta, sillä tässä nousevat esiin kustannuskysymykset, eli

ovatko asiakkaat enää tuottavia ravintolalle aamuyön tunteina ja onko ravintoloitsijalla varaa pitää henkilökuntaa myöhään töissä? Se että ravintolaa pidetään myöhään auki ei tee siitä välttämättä kannattavaa, sillä väsyneet asiakkaat eivät enää jaksa ostaa alkoholijuomia anniskeluravintolasta ja voivat jopa sammua ravintolan pöytiin. Valtio voisi toki karsia anniskelubyrokratiaa jonkin verran, mutta ei valveutunut yrittäjä koe lainsäädäntöä ylivoimaiseksi ongelmaksi liiketoiminnalleen. Yrittäjän pitää itse osata laskea, millainen toiminta on kannattavaa ja millainen ei, hänellä tulee olla hyvä ja tehokas henkilökunta. Lisäksi hänen yrityksensä liikeidean tulee olla kunnossa eli pelkällä kaljahanalla ja karaokelaitteilla ei pitkälle pötkitä. Se että asiakas ei saa tilata useampaa juomaa kerralla on hyvä juttu asiakkaan kannalta varsinkin nuorisopaikoissa, joissa asiakaskunta muodostuu pääosin alkoholiin tottumattomista noin 18-vuotiaista nuorista, koska silloin pystytään valvomaan paremmin asiakkaan päihtymystilaa tämän parhaaksi. Henkilökunnalla saisi tosin olla hieman liikkumatilaa tämän asian kohdalla esimerkiksi silloin, kun asiakas haluaa tilata vaikkapa oluen ja viskin samalla kertaa. Tällöin asiakaspalvelija voisi itse päättää asiakkaan kunnan perusteella, voiko hän myydä asiakkaalle tilauksen mukaisen määrän alkoholijuomia kerralla.”

Alkoholi ja yhteiskunta

”Alkoholi aiheuttaa varmasti ongelmia. Kuitenkin meidän tehtävämme alkoholiviranomaisina on pitää huolta siitä, että ravintola-alalla on olemassa sellaisia valveutuneita yrittäjiä, jotka noudattavat lakeja ja asetuksia ja näin ollen anniskelevat tai vähittäismyyvät alkoholijuomia lakien ja asetusten mukaisesti. Yrittäjän tulisi myös perehdyttää ja kouluttaa oma henkilökuntansa toimimaan vastuullisesti. Tällöin torjuttaisiin alkoholin suurkuluttajat sekä välittäjät, jotka myyvät alkoholia alaikäisille. Myös selvästi päihtyneisiin asiakkaisiin on kiinnitettävä huomiota. Lähtökohta on se, että asiakkaan pitää päästä ravintolasta omin jaloin turvallisesti kotiin, eikä hän sammu esimerkiksi ulos pakkaseen. Tämä on anniskelijan vastuulla. Itse olen kuitenkin sitä mieltä, että alkoholi aiheuttaa enemmän haittoja kotona kuin anniskeluravintolassa juotuna. Yli 80% alkoholista juodaan kodeissa, ainoastaan reilu 10% kulutetaan anniskelupaikoissa. Tähän toivoisin muutosta, eli yritetään enemmän ohjata alkoholinjuomien kulutusta tapahtuvaksi anniskeluravintoloissa. Tähän voidaan päästä, mikäli anniskeluravintoloiden liikeideat ovat kunnossa ja uusia, vetoimaisia paikkoja tulee lisää.”

3.3.2 Informantti 2: Tukkuliikkeen edustaja

Suomen alkoholipoliittinen historia ja sen merkitys

”Historia vaikuttaa kyllä edelleen alkoholilainsäädäntöömme siten, että alkoholi nähdään päättäjien silmissä edelleen sellaisena peikkona, esimerkiksi Ruotsissa ja Keski-Euroopassa alkoholipoliittinen sääntely ei ole niin tiukkaa kuin meillä. Alkoholia on säännelty meillä koko ajan vuodesta 1932, perusteena tälle toiminnalle on ollut väestön suojeleminen alkoholin haitoilta ja alkoholismilta. Ongelmakäyttäjähän meillä toki on, mutta tarvitseeko kaikkien muidenkin vapauksia rajoittaa näiden ongelmakäyttäjien vuoksi? Mietin myös sitä, että juovatko suomalaiset sen takia runsaasti, koska meillä on jokin tähän vaikuttava geeni taustalla vai johtuuko se kenties siitä, että alkoholista

on tehty jonkinlainen tabu ja sen kuluttaminen kiinnostaa tämän vuoksi ihmisiä? Kun keskiolut vapautettiin vuonna 1969, lehdet kirjoittivat valtavasti että nuoriso rapautuu ja ihmiset alkavat kuolla alkoholin kulutukseen: näin ei ole kuitenkaan tapahtunut. Mielestäni alkoholipolitiikalla pitäisi puuttua ongelmakäyttäjiin, eikä toimia niin että kun 10% väestöstä juo runsaasti niin loppujen 90 prosentin alkoholinkäyttöä hankaloitetaan turhaan.”

Alkoholijuomien verotus

”Meillä Suomessa on tällä hetkellä ongelmana se, että rajamme vuotavat. Tällä tarkoitan sitä, kun suomalaiset hakevat alkoholijuomia Tallinnasta (Virosta), koska siellä on halvempaa kuin kotimaassa. Tämä sama toiminta näkyy myös muissa Euroopan maissa. Ruotsalaiset hakevat joitakin tuotteita Suomesta ja norjalaiset ostavat esimerkiksi joitakin viskejä. Etelä-Ruotsalaiset hakevat alkoholijuomia Tanskasta, koska siellä on halvempaa ja tanskalaiset hakevat alkoholijuomia Saksasta samasta syystä. Jos Viro lähtee nyt nostamaan alkoholiveroiaan niin Etelä-Virosta aletaan hakea alkoholijuomia esimerkiksi Latviasta, koska siellä on halvempaa kuin Virossa. On hankalaa sanoa mikä tähän tilanteeseen olisi oikea ratkaisu, koska rajat voivat alkaa vuotamaan entistä enemmän ja ihmiset saattavat siirtyä myös alkoholijuomien tekemiseen itse, esimerkkinä kotiviinit, kotioluet ynnä muut sellaiset (jopa pontikan keitto). Tämä ilmiö meillä on tosin hävinnyt varsin hyvin, vielä 1990-luvulla joka toisessa nurkkauksessa oli niin sanottu kotiviinimyymälä, tänä päivänä ainakaan Kuopiosta ei taida löytyä yhtään varsinaista kotiviinimyymälää. On hankala kysymys, minkä verran alkoholiveroa tulisi nostaa tai laskea, tähän minulla ei ole vastausta. Lähinnä toivoisin, että alkoholiverotuksemme taso suhteutettaisiin naapurimaihin ja tätä kautta löydettäisiin se tasapaino. Meillä on monesti ollut Suomessa se mentaliteetti, että alkoholiveroa nostamalla hillitään alkoholin kulutusta. Tällä menetelmällä onnistumme hillitsemään ainoastaan tilastoitua kulutusta, mutta alkoholi joka tulee Virossa on edelleen ongelma. Tällöin meille ainoastaan jäävät ne haitat, jotka koituvat Virossa tuodun alkoholin kulutuksesta mutta meillä ei ole varaa korjata näitä haittoja, sillä kaikki verorahat ovat menneet Vieroon. Jos alkoholijuomien keskikulutus meillä on kymmenen litraa ja tästä johtuen tuplaisimme alkoholiveron, niin meidän keskikulutuksemme olisi edelleen se kymmenen litraa, mutta ne kulutetut alkoholijuomat vain haettaisiin Suomen ulkopuolelta.”

Alkoholijuomien tukku- ja vähittäismyynti

”Minusta on sinänsä hyvä, että myyntiä kontrolloidaan viranomaisten taholta. Näin tukkukaupan edustajana haluaisin, että tähän toimintaan voitaisiin nittoa mukaan myös yrityskauppa eli kaikki yritykset voisivat ostaa alkoholijuomansa suoraan alkoholitukkuliikkeiltä samalla tavalla kuin esimerkiksi anniskeluravintolat. Vähittäismyyntiin puolella Alko toimii nykyään loistavasti. Heillä on paljon sellaisia tuotteita, mitä monopoli ei pitäisi valikoimissaan. Esimerkiksi muualta Euroopasta ei löydy yhtä monipuolisia valikoimia kuin Alkosta, jossa on jopa 3000:n tuotteen valikoima. Tässä mielessä olen nykyisenlaisen monopolijärjestelmän kannalla.”

Alkoholin mainonta

”Suomen laki on tasa-arvoinen kaikille, sillä kaikkien tulee sitä noudattaa. Mutta jos minä ratkean ryyppäämään siksi, että vierestäni ajaa Koffin rekka jolla on olutmerkin mainos kyljessään tai siksi, että bussipysäkillä sattuu olemaan lonkerotölkin mainos, niin silloin se ongelma on jossain ihan muualla kuin siinä rekan kyljessä tai bussipysäkillä olevassa mainoksessa. Kyllä silloin pitäisi olla paljon enemmän huolestunut siitä yksittäisestä ihmisestä eikä se ole mainonnan vika. Siinä mielessä tämä päätös, jolla mainontaa rajoitettiin tuntuvasti (olutrekkojen uudelleen teippaukset yms.) oli aivan naurettava. Alkoholijuomia mainostetaan edelleen netissä ja näihin mainoksiin voi törmätä millä tahansa nettisivulla. Valitettavasti menimme tällä päätöksellä taaksepäin tässä alkoholin mainonnassa. Tässä on mielestäni vähän kaksinaismoralismia, sillä alkoholin mainonnan rajoituksilla pyrittiin suojelemaan varsinkin lapsia ja nuoria, mutta esimerkiksi jääkiekkoilijoiden pelipaidoissa panimot saavat edelleen mainostaa itseään ja tuotteitaan: nämä pelaajat ovat monelle 15-vuotiaalle idoleita, ja he seuraavatkin tiiviisti näitä pelaajia joilla on peleissä esimerkiksi Koffin sponsoroimat pelipaidat päällä. Mielestäni nämä päätökset rajoituksista alkoholin mainontaan, jotka tehtiin pari vuotta sitten olivat täysin turhia. Lisäksi jos alkoholista tehdään tabu nuorille, niin sen hankkiminen ja kokeileminen kiinnostaa heitä entistä enemmän. Eihän 15-vuotias voi lain mukaan ostaa tai juoda alkoholia, mutta silti viikonloppuisin on paljon 15-vuotiaita humalassa. Rajoitukset eivät olekaan osoittautuneet toimiviksi. Sen sijaan alkoholin välittämisestä alaikäisille pitäisi saada paljon nykyistä kovemmat tuomiot ja siihen pitäisi puuttua muutenkin kovemmalla kädellä, koska tällainen toiminta on oikeasti vaarallista nuorten kannalta.”

Anniskelu

”Olen itse myynyt alkoholia ulkomailla noin vuoden ajan asiakkaille ilman alkoholimittoja, jotka ovat käytössä meillä Suomessa. Ilman niitäkin anniskelu onnistui ihan samalla tavalla, eli minusta ne ovat täysin turhia. Niin sanotut ammattibaarimestarit tai ammattitarjoilijat pystyvät kyllä mittaamaan neljän tai kahdentoista senttilitran juoman vapaalla kaadolla. Jos ravintolat alkaisivat myymään asiakkailleen alamittaisia juomia ilman mittoja niin uskon, että sana alkaisi kiertämään kyseisestä ravintolasta nopeasti ihmisten keskuudessa esimerkiksi sosiaalisen median välityksellä. Ja kyllähän nykyäänkin asiakkaista pystytään huiputtamaan esimerkiksi lantraamaalla alkoholijuomia vedellä, pahimmassa tapauksessa alkoholijuomia jatketaan Virosta tuodulla viinalla. Tottakai aloittelevat alkoholin anniskelijat voisivatkin käyttää näitä mittoja apunaan alussa, mutta kunhan se varmuus juomien tekemiseen löytyy niin sitten mittojen käytön voisi lopettaa tai niiden käyttöä voisi jatkaa, ihan anniskelijan oman valinnan mukaan.”

Alkoholi ja yhteiskunta

”Alkoholi aiheuttaa ongelmia yhteiskunnassamme, sitä on ihan turha yrittää kieltää. Ongelmia meillä ovat muun muassa tämä 10% väestöstä (juovat jopa 50% kaikesta kulutetusta alkoholista), työssä käyvien ihmisten krapulapäivät sekä alkoholista johtuvat ylimääräiset sairastumiset. Mutta toisaalta ihmisiä kuolee joka vuosi myös liikenneonnettomuuksissa, meillä on liikenteessä autoja joilla voi ajaa

maantiellä 250km/h vaikkei saisi ja silti osa ihmisistä ajaa reilua ylinopeutta rajoituksista piittaamatta. Myös näillä ihmisillä on jonkinasteinen ongelma. Tottakai alkoholin käyttöön pitäisi puuttua ja huomioida tämä asia ja se huomioidaankin. Asialla on aina kaksi puolta mutta täytyy muistaa että alkoholi on nautintoaine ja niin pitkään kun se pysyy nautintoaineena niin omasta mielestäni siinä ei ole ongelmaa. Mutta siinä vaiheessa kun alkoholin juomisesta jää pois se nautinto ja ilonpito niin silloin ollaan väärällä puolella ja jokaisen pitäisi tämä raja pystyä itse hahmottamaan. Minulla itselläni on tuttavina, jotka muuttuvat alkoholin vaikutuksen alaisena sellaisista hieman sulkeutuneista tyypeistä erittäin iloisiksi ja hauskoiksi. Heille alkoholi sopii, mutta on myös sitten sellaisia ihmisiä, jotka alkoholin vaikutuksen alaisena lähtevät haastamaan riitaa. Näitten ihmisten pitäisi itse ymmärtää olla käyttämättä alkoholia. Yksittäisten ihmisten alkoholinkäytöstä saa olla toki huolissaan ja yhteiskunnan sekä läheisten ja ystäväpiirin pitäisi vähän valvoa sitä, samalla tavalla kuin liikennekäyttäytymistäkin. Kohtuus kaikessa, myös alkoholijuomien nauttimisessa.”

3.3.3 Informantti 3: Ravintoloitsija

Suomen alkoholipoliittinen historia ja sen merkitys

”Alkoholipoliittinen historiamme vaikuttaa varmasti vielä edelleenkin meidän vallitsevaan alkoholikulttuuriimme ja sitä kautta alkoholilainsäädäntöömme. Meillä on edelleen voimassa ikaikaisia säännöksiä, esimerkiksi ravintolassa asiakas saa tilata ainoastaan yhden juoman kerrallaan tai että ravintolaan ei saisi tulla päihtymystarkoituksessa, ynnä muuta hölynpölyä. Tällaisten säädösten ei pitäisi olla enää osana nykypäivän alkoholilainsäädäntöä. Itse olen aloittanut työskentelyn ravintola-alalla vuonna 1985 ja voin sanoa, että niistä asioista asiat ovat kyllä muuttuneet ja lait höllentyneet, mutta välillä tuntuu että olemme edelleen kivikaudella alkoholilainsäädännön osalta. Emme ole päässeet vielä irti historiasta emmekä tule pääsemään vielä pitkään aikaan.”

Alkoholijuomien verotus

”Omalta osaltani otan kantaa ainoastaan siihen, miten nykyisen kaltainen alkoholiverotus vaikuttaa meidän (ravintola-alan yrittäjien) toimintaan. Olemme maana alkoholiverotuksen suhteen ihan eri tasolla kuin esimerkiksi tuossa lahden toisella puolella (Virossa). Toki sielläkin ollaan nyt kiristämässä alkoholiveroa, mutta siellä saa nousta alkoholiveroprosentti monta sataa prosenttia, ennen kuin Virosta saatavien alkoholijuomien ostohinta olisi sama kuin meillä. Henkilökohtaisesti en olisi niinkään huolissani alkoholiverosta, vaan ravintola-alan kannalta olisi parempi että anniskelun arvonlisävero laskettaisiin samalle tasolle kuin ruoan myynnin arvonlisävero. Tämä on sellainen asia, jota me kipeästi tarvitsimme ravintola-alalla. Anniskelun arvonlisäveron laskeminen olisi erityisen tärkeää eritoten silloin, jos tämä uusi alkoholilaki toteutuisi kaikkine pykälineen ja varsinkin, jos 5,5 tilavuusprosenttia alkoholia sisältävät alkoholijuomat tulisivat myyntiin ruokakaappoihin. Tällöin esimerkiksi kaupasta saatavan vahvemman lonkeron ostohinta olisi paljon alhaisempi kuin jos vastaava tuote ostettaisiin ravintolasta. Tällöin uusi alkoholilaki ohjaisi kulutusta ihan väärään suuntaan, eli koteihin eikä ravintoloihin. Alun perin tämän uuden lakimuutoksen tarkoituksena oli

pienentää alkoholin kokonaiskulutusta mutta samaan aikaan ohjata kulutusta anniskeluravintoloihin, joissa tätä kulutusta pystytään hallitsemaan.”

Alkoholijuomien tukku- ja vähittäismyynti

”Mielestäni nykyinen systeemi, jossa ravintola ostaa alkoholijuomansa tukkuliikkeestä lupanumerolla on toimiva. Sinä aikana kun olen itse ollut alalla, niin aina ravintolat ovat toimineet yhteistyössä jonkun instanssin kanssa. Ennen kaikki alkoholijuomat ostettiin Alkosta, joka oli samaan aikaan myös ravintoloita valvova viranomainen. Tukkuymynti vapautettiin vuonna 1994 ja näiden myötä tulivat erinäiset tukkuliikkeet, joista alkoholijuomat hankittiin muutoksen jälkeen. En näe tässä toimintamallissa kauheasti ongelmia. Uudessa alkoholilaissa mahdollisuutena oli myös kohta, jonka mukaan ravintolat saivat ostaa lupanumerolla itselleen alkoholijuomia ihan mistä tahansa niitä myyvästä liikkeestä. Tässä on puolensa, sillä jos olet ravintoloitsijana unohtanut tilata tukulta jotain alkoholijuomaa ja tukut ovat jo kiinni, niin silloin voisit mennä lähimpään kauppaan ja ostaa sieltä vaikkapa muutaman korin olutta, jos tarve vaatii. Ravintolat saavat itse tuoda maahan ja myydä itse maahan tuomiaan alkoholijuomia. Meillä on Suomessa kyllä riittävä määrä alkoholitukkuja ja ravintolat pystyvät kilpailuttamaan niitä keskenään, mikä on hyvä. Kokonaisuutena en siis näe tässä ongelmia. Vähittäismyyntiin osalta taas en tiedä, olisiko isolla vapautuksella tuotteiden (esimerkiksi viinit) saatavuuteen ruokakauppojen piiriin haittavaikutuksia ravintolaelinkeinoon, koska meillä Suomessa ei olla totuttu siihen. Ravintolat voisivat toimia pienpanimoiden välikätenä ja myyntiin edistäjinä silloin, kun vähittäistavarakaupat eivät halua ottaa näiden pienpanimoiden tuotteita myyntiin niiden vähäisen menekkin vuoksi. Tämä voisi olla hyvä lisä pienpanimoiden myyntiin, esimerkiksi erikoisoluiden kohdalla.”

Alkoholin mainonta

”Nämä mainonnan rajoitukset ovat kyllä sellaista ”kukkahattuulua”. En tiedä onko kovin monella hirttänyt alkoholin juominen päälle siitä, että on sattunut näkemään koff-oluen mainoksen rekan kyljessä tai siinä ison mainostölkkin kyljessä, joka on Sinebrychoffin tehtaan vieressä Keravalla. Sehän vaihdettiin battery-energiajuomatölkiksi niin en tiedä, että juovatko ihmiset nyt sitten vuorostaan paljon battery sen mainonnan vuoksi. Tietysti nuorisoon kohdistuvaan mielikuvamainontaan voisi olla rajoituksia, mutta tuotemainontaan suhtautuminen on nykyään kyllä aika ahdasmielistä. Ravintoloissahan saa mainostaa terasilla alle 22-prosenttisia alkoholijuomia. Terassit sijaitsevat ulkona eikä mainonta ole silti kiellettyä. Sen sijaan väkevien alkoholijuomien mainokset eivät saisi periaatteessa näkyä ulos edes anniskeluravintolan ikkunoista ilmeisesti siksi, että jonkun henkilön alkaa välittömästi tehdä mieli väkeviä alkoholituotteita nämä mainokset nähdessään. Mainonnan rajoituksia ei pitäisi missään tapauksessa enää kiristää entisestään. Monelle urheiluseuralle nämä alkoholimainokset ovat olleet monesti myös tulonlähde, kun ne ovat voineet mainostaa urheilutapahtumissaan olutta tai vastaavia alkoholituotteita. Nykyisenlainen alkoholituotteiden mainonnan rajoittaminen ei siis ole oikeudenmukaista.”

Anniskelu

”Uuden anniskelulain myötä tulee lakkaamaan sääntö, jonka mukaan asiakkaalle ei saisi myydä enempää kuin yhden alkoholijuoman kerralla, mikä on tietysti hyvä asia. Se mahdollistaa isommat anniskelumäärät asiakkaille. Tämä käytäntö tulee voimaan todennäköisesti ensivuoden aikana. Ravintola saa jatkossa tehdä tällaisia mainoskomboja, esimerkiksi asiakkaalle voidaan myydä olut ja annos väkevää alkoholijuomaa samalla kertaa. Myös ravintoloiden aukioloajat tulevat vapautumaan, ravintoloiden ei enää jatkossa tarvitse hakea jatkoaikalupia kahden vuoden välein, pelkkä ilmoitus viranomaisille riittää. Ravintolat saavat jatkossa anniskella alkoholijuomia neljään asti aamuyöhön ja olla avoinna viiteen asti aamuyöllä. Tämä tarkoittaa sitä, että anniskeluhenkilökunta voi myydä asiakkaalle isomman määrän alkoholijuomia asiakkaalle vielä kello viittä vaille neljä. Silti korostamme edelleen sitä, että ravintoloilla on vastuu asiakkaistaan eli me emme tule koskaan myymään asiakkaalle esimerkiksi neljäätoista alkoholijuomaa kerrallaan, vaan pidämme huolen siitä että asiakkaalle anniskeltu alkoholijuomien määrä pysyy järkevissä rajoissa. Juridisesti ravintolalla on vastuu asiakkaastaan aina niin pitkään, kuin asiakas on ravintolassa ja kunnes hän pääsee lähtemään ravintolasta itse omin jaloin kotiin. Toivon että ravintoloissa käytettäisiin jatkossakin alkoholimittoja, sillä silloin myynnin kontrollointi, katteen seuraaminen ja juomien hinnoittelu on paljon helpompaa. Hyväksyn toki sen, että shottilaseihin (4cl) voidaan kaataa vapaalla kädellä väkevää alkoholijuomaa, mutta jos tehdään drinkkejä joihin tulee vaikkapa kolmea eri alkoholijuomaa, niin silloin on parempi että käytetään mittoja koska se on tarkempaa.”

Alkoholi ja yhteiskunta

”Alkoholi aiheuttaa varmasti ongelmia yhteiskunnassa, ja paljon. Mutta jos katsotaan alkoholin kulutusta, niin vain pieni osa alkoholin käyttäjistä (noin 10%) on ongelmakäyttäjiä mutta nämä ongelmakäyttäjät juovatkin sitten ison osan kaikesta kulutetusta alkoholista. Näille ongelmakäyttäjille aiheutuu juuri niitä ongelmia, joista yhteiskunta joutuu sitten maksamaan. Heidän takiaan ei kuitenkaan pitäisi ruveta rankaisemaan alkoholin kohtuukäyttäjiä.”

3.4 Yhteenveto

Alkoholipoliittisesta historiasta ja sen merkityksestä nykypoliitikkaamme ja alkoholilainsäädäntöömme haastateltavilla oli toisiinsa nähden sekä eriäviä että yhteneviä mielipiteitä. Informantti 1 piti vuosikymmenten saatossa tapahtuneita alkoholipoliittisia lievennyksiä myönteisinä varsinkin anniskeluravintoloiden kannalta. Hänen mukaan olemme olleet koko ajan menossa alkoholilainsäädännön osalta oikeaan suuntaan ja kehitys on edelleen myönteistä. Informantit 2 ja 3 taas pitivät nykyistä alkoholipoliitikkaa edelleen liian säänneltyä ja olivat sitä mieltä, että historia vaikuttaa edelleen vahvasti nykyiseen alkoholipoliitikkaamme.

Alkoholijuomien verotuksen osalta haastateltavien vastaukset olivat varsin lähellä toisiaan. Informantti 1 piti nykyistä verotaso sopivana vallitsevaan elintasoomme nähden mutta muistutti, että verotuksessa olisi vielä parantamisen varaa sillä tällä hetkellä suomalaiset hakevat runsain

määrin alkoholijuomia naapurimaista, esimerkiksi Virossa maan halvemman alkoholiverotuksen vuoksi. Informantti 2 toivoi, että alkoholiveromme sopeutettaisiin naapurimaidemme vallitsevaan alkoholiverotukseen ja näin löydettäisiin tasapaino. Informantti 3:n mielestä alkoholiverotuksemme taso on liian korkealla, mutta piti ravintola-alan näkökulmasta tärkeämpänä sitä, että alkoholiveron kokonaisvaltaisen laskemisen sijaan laskettaisiin anniskelun arvolisävero. Tällöin kulutusta pystyttäisiin ohjaamaan tehokkaammin ravintoloihin.

Alkoholin tukku- ja vähittäismyynti ei jakanut haastateltavien mielipiteitä, vaan tässä asiassa kaikki olivat samoilla linjoilla. Jokaisen mielestä nykyisenlainen menettely, jossa ravintola-alan sekä vähittäismyynnin yritykset ostavat alkoholijuomansa alkoholitukuista lupanumerolla, on toimiva. Myöskään alkoholin vähittäismyynnin nykytilan osalta ei nähty ongelmaa, vaan toivottiin että sitä vapautettaisiin vähän kerrallaan.

Alkoholijuomien mainonnan rajoituksia informantti 1 piti osittain liian tiukkoina ja toivoi byrokratian osittaista purkamista. Informantti 2 piti nykyisenlaisia mainonnan rajoituksia taas turhina ja jopa naurettavina. Informantti 3 puuttuisi nuorille suunnattuun mielikuvamainontaan, mutta piti tuotemainontaa nykyisiä tuotemainonnan rajoituksia epäoikeudenmukaisina ravintola- ja panimoalan yrittäjiä kohtaan eikä missään nimessä kiristäisi rajoituksia entisestään.

Informantti 1 piti nykyisiä anniskeluaikoja riittävinä ja koki alkoholijuomien myyntimäärien rajoitukset hyvinä etenkin nuorisopaikoissa, joissa käy paljon vähän yli 18-vuotiaita nuoria, joilla ei ole paljon kokemusta alkoholin käytöstä. Hän kuitenkin purkaisi anniskelubyrokratiaa jonkin verran. Informantti 2:n mielestä anniskeluravintoloissa käytettäviä alkoholimittoja ei välttämättä tarvita, jos anniskeluhenkilökunnalla on tarpeeksi ammattiosaamista ja he osaavat annostella alkoholijuomat vapaalla kaadolla. Informantti 3 oli taas sitä mieltä, että alkoholimitat ovat tarpeellisia esimerkiksi silloin, kun drinkkiin annostellaan useampaa eri alkoholijuomaa. Hänen mielestään myös tulevaisuudessa tapahtuvat erinäisten rajoitusten purkamiset anniskelun osalta ovat tervetulleita.

Kaikkien haastateltujen mielestä alkoholi aiheuttaa ongelmia yhteiskunnassamme. Informantti 1:n mukaan ongelmia esiintyy kuitenkin enemmän silloin, kun ihmiset juovat kotona eivätkä anniskeluravintoloissa. Informantti 2 piti niitä toimia, joilla alkoholin haittavaikutuksia pyritään torjumaan riittävinä. Sekä informantti 2 että informantti 3 pitivät tärkeänä, että alkoholihaittojen ehkäisyssä ja valvonnassa tulisi kiinnittää enemmän huomiota alkoholin ongelmakäyttäjiiin kuin kohtuukäyttäjiiin.

Kaiken kaikkiaan haastattelemani henkilöt olivat nykyistä vapaamman alkoholipolitiikan kannalla. Heidän mielestään alkoholiverotuksen höllentämisellä, vapaammalla mainonnalla, nykyisten anniskelurajoitusten osittaisella purkamisella ja keskittymällä aiempaa enemmän alkoholin ongelmakäyttäjiiin kohtuukäyttäjien sijaan alkoholilainsäädäntöä päivitettäessä voitaisiin saada aikaan positiivisia tuloksia niin Suomen kansantaloudelle kuin myös sen yhteiskunnan hyvinvoinnille.

3.5 Tutkimuksen luotettavuus (validiteetti ja reliabiliteetti)

Tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa käytössä ovat termit validiteetti ja reliabiliteetti.

Tutkimuksen validiteetista puhuttaessa tarkoitetaan sitä, että tutkitaan oikeita asioita eli sitä, mitä pitääkin tutkia. Tutkimuksen reliabiliteetillä taas tarkoitetaan sitä, että tutkimus on luotettava, jos kaksi arvioitsijaa (tässä tapauksessa haastateltavaa) päätyy samanlaiseen lopputulokseen. (Kananen 2008, 123; Hirsjärvi & Hurme 2008, 186.)

Opinnäytetyötä tehdessäni olen rajannut tutkittavaa aihealuetta opinnäytetyön ohjaajani avustuksella niin opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa kuin myös sen työstämisen aikana. Tämän vuoksi opinnäytetyöni validiteetti on kunnossa, eli olen tutkimuksessani keskittynyt tutkimaan opinnäytetyölleni olennaisia asioita ja ongelmia. Tutkimukseni reliabiliteetti varmistui, kun toteutin teemahaastattelut valitsemieni haastateltavien kanssa. Heiltä saamastani informaatiosta löysin yhteneväisyyksiä monella osa-alueella, eli haastattelemillani henkilöillä oli samanlaisia näkökantoja ja kokemuksia toisiinsa nähden.

4 POHDINTA

Opinnäytetyöni tavoitteena oli selvittää maamme alkoholipolitiikkaa niin historiallisesta näkökulmasta kuin myös nykypäivän osalta ja tuoda esiin niitä lainsäädännöllisiä kohtia, jotka ovat vaikuttaneet koko yhteiskuntaamme ja erityisesti maamme ravintolaelinkeinoon kautta vuosikymmenten mutta myös tänä päivänä. Tarkoitukseni oli käyttämäni tutkimusmenetelmän avulla selvittää, mitä haastattelemani asiantuntijat ajattelivat maamme nykyisestä alkoholilainsäädännöstä oman ammattialansa ja ammattiosaamisensa perusteella. Vastauksen sain jakamalla aihealueen usean erilaisen teeman alle, joihin oli liitetty myös tarkentavat kysymykset. Haastattelujen avulla saadut tutkimustulokset osoittavat, että nykyisen kaltainen alkoholipolitiikka luo ongelmia niin ravintolaelinkeinolle, alkoholijuomien vähittäismyyntiä harjoittaville kuin panimoteollisuudelle mutta ei torju alkoholista yhteiskunnalle aiheutuvia ongelmia, kuten sen (alkoholipolitiikan) alkuperäinen tarkoitus oli.

Valittu tutkimusmenetelmä (laadullinen tutkimus, teemahaastattelu) soveltui hyvin tämän tutkimuksen tekemiseen, sillä kyseistä menetelmää käyttäen sain käsiini informaatiota, jonka avulla tutkimusongelmaan saatiin lisää ymmärrystä käynnissä olevan alkoholikeskustelun näkökulmasta. Opin myös paljon käyttämästäni tutkimusmenetelmästä tutkimusprosessin aikana. En kokenut haastattelujen tekemistä tai niiden purkamista ja niistä saadun informaation analysointia missään vaiheessa ylivoimaiseksi, pikemminkin haastavaksi. Haastatteluilla sain analysoitavaksi aineistoa mielestäni luotettavista lähteistä. Teemahaastattelujen avulla kerätyn aineiston analyysin perusteella tutkimusongelmaan oli mahdollista löytää tarvittavat vastaukset.

Opinnäytetyö on mielestäni varsin ajankohtainen ja olisin henkilökohtaisesti otettu, mikäli tätä tekemääni tutkimusta käytettäisiin tulevaisuudessa toteutettavien jatkotutkimusten materiaalina edes jollain tasolla. Jatkotutkimukset voisivat käsitellä nykyistä alkoholipolitiikkaa ja sen käynnissä olevaa muutosta laajemmin kuin tämä opinnäytetyö, esimerkiksi sitä miten nykyinen alkoholilaki tulee muuttumaan lähitulevaisuudessa ja miten nämä muutokset vaikuttavat suomalaiseen yhteiskuntaan laajemmassa mittakaavassa. Mahdollisten jatkotutkimusten tekijät voisivat haastatella enemmän ravintola-alan ammattiosaajia sekä muita asiantuntijoita, jotta haastattelujen kautta saatu informaatio sisältäisi mahdollisimman paljon eri näkökantoja alkoholipolitiikkaan liittyen. Lisäksi voitaisiin toteuttaa jonkinasteinen tavallisille kuluttajille suunnattu kysely.

Tämän tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että Suomessa harjoitettu alkoholipolitiikka on kokenut monia muutoksia sen historian alkuajoista nykypäivään. Alkoholilainsäädäntömme on vaihdellut tiukemman ja sallivamman välillä tietyn aikakauden yhteiskunnallisista oloista riippuen, esimerkiksi väkijuomalain ja toisen maailmansodan vuosina alkoholi oli hyvin säänneltyä Suomessa, mutta 1960-luvulla alkoholipolitiikka muuttui sallivammaksi yhteiskunnallisten olojen parantuessa. Kun vertaillaan tämän opinnäytetyön historiaosuutta ja haastattelujen kautta saatua tietoa, on selvää että alkoholipolitiikan rajoituksia ja säädöksiä on purettu nykypäivään tullessa varsin reilulla kädellä. Suomen alkoholipolitiikka ja siihen liittyvä lainsäädäntö on kuitenkin edelleen tiukempaa kuin muissa Euroopan maissa keskimäärin ja haastattelemani asiantuntijat toivoivatkin, että

vallitseva alkoholipoliittinen ilmapiiri muuttuisi nykyistä sallivammaksi tulevaisuudessa ja loisi näin kasvu- ja kehittymismahdollisuuksia maamme ravintolaelinkeinolle.

Työstäessäni opinnäytetyötä opin paljon tutkimuksen tekemisestä ja tiedon keruusta. Olen kokenut koko prosessin alusta loppuun haastavana, mutta myös opettavaisena. Ammatillisen oppimisen näkökulmasta tekemäni opinnäytetyö on mielestäni hyvä, sillä olen päässyt työn tutkimusosion tekemisen kautta tutustumaan opiskelemallani alalla toimiviin tai siihen liittyviin sidosryhmiin kuuluviin henkilöihin ja luomaan näin jonkinasteisia kontakteja. Opin myös uutta ravintola-alasta kokonaisuutena ja siihen liittyvistä sidosryhmistä. Opinnäytetyöni aihe onnistuttiin rajaamaan suhteellisen hyvin prosessin alkuvaiheessa ja rajausta tarkennettiin lisää sen työstämisvaiheessa. Tämän vuoksi en kokenut aiheen rajausta kovin haasteellisena, mikä on positiivista. Tutkimusta varten tarvittavien haastattelujen sopiminen onnistui suhteellisen vaivattomasti, ja olenkin kiitollinen siitä, että haastattelemani asiantuntijat jaksoivat raivata varmasti kiireisestä kalenteristaan tilaa haastattelujani varten. Haastattelut sujuivat mielestäni hyvin osaltaan myös käytetyn tutkimusmenetelmän vuoksi, sillä teemahaastattelu antoi haastattelemilleni henkilöille enemmän liikkumatilaa, kuin vastaava tarkkoihin kysymyksiin pohjautuva haastattelu. Haastattelujen avulla saatiin selville ne asiat, mitkä haluttiinkin tietää, tosin joitakin tarkennuksia olisin voinut tehdä lisää haastattelujen aikana. Haastatteluissa käsitellyt teemat ja niihin liittyvät tarkentavat kysymykset suunnittelin itse ja kävin ne vielä läpi ohjaajani kanssa.

Nyt kun työ on lopulta valmis, olen tyytyväinen aikaan saamaani lopputulokseen. Joitakin asioita jouduin toki muuttamaan prosessin aikana, mutta uskon silti päässeeni tavoitteeseeni opinnäytetyöni suhteen. Lisäksi uskon löytäneeni itsestäni uusia puolia tutkimusprosessin aikana, sillä olen aina pitänyt itseäni keskivertoa heikompana tutkimusten ja niihin liittyvien raporttien tekemisessä. Tutkimusprosessin aikana opinnäytetyöni ohjaajalta saamani palaute on kuitenkin ollut rohkaisevaa, kiitos siitä hänelle. Uskon nyt enemmän itseeni, mikäli tulen tekemään uuden tutkimuksen tai opinnäytetyön joskus tulevaisuudessa.

LÄHTEET

HIRSJÄRVI, Sirkka ja HURME, Helena 2008. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Tallinna: Gaudeamus Helsinki University Press.

HE 232/2006 HALLITUKSEN ESITYS eduskunnalle laiksi alkoholilain muuttamisesta [verkkojulkaisu] [viitattu 2016-12-01] Saatavissa:
<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2006/20060232>

HÄIKIÖ, Martti 2007. Alkon historia. Keuruu: Otava.

KANANEN, Jorma 2008. Kvali: kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 93.

SEPPÄLÄ, Lauri 2012. Maailman historia – Kun kansa kiersi kieltolakia [verkkojulkaisu] [viitattu 2016-10-24.] Saatavissa:
<http://maailmanhistoria.net/artikkelit/kun-kansa-kiersi-kieltolakia>

SILLANPÄÄ, Merja 2002. Säännöstelty huvi: Suomalainen ravintola 1900-luvulla. Keuruu: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

SUOMALAISET VIINITILAT [verkkojulkaisu] [viitattu 2016-11-16.] Saatavissa:
<http://www.viinitilat.net/>

TUOMI, Jouni ja SARAJÄRVI, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Vantaa: Tammi.

TURUNEN, Matti 2002. Jos täytätte mun lasini: suomalaisen panimo- ja virvoitusjuomateollisuuden vuosisata. Helsinki: Panimo- ja virvoitusjuomateollisuusliitto.

JULKAISEMATTOMAT LÄHTEET

Alkoholitarkastaja. [Haastattelu.]

Tukkuliikkeen edustaja. [Haastattelu.]

Ravintoloitsija. [Haastattelu.]

LIITE 1: TEEMAHAASTATTELUN RUNKO JA TARKENTAVAT KYSYMYKSET

1. Suomen alkoholipoliittinen historia ja sen merkitys

Miten alkoholipoliittinen historiamme vaikuttaa nykyiseen alkoholipolitiikkaamme?

2. Alkoholijuomien verotus

Onko kohtuullista? Jos muuttaisit, niin miten?

3. Alkoholijuomien tukku- ja vähittäismyynti

Onko nykyinen systeemi toimiva? Miten muuttaisit tai edistäisit?

4. Alkoholin mainonta

Pitäisikö mainontaa vapauttaa tai kiristää? Onko oikeudenmukaista?

5. Anniskelu

Tarvitseeko muuttaa? Jos, niin miten tai mihin suuntaan?

6. Alkoholit ja yhteiskunta

Aiheuttaako ongelmia?